

Crnogorski glasnik

GODINA XIX. _ BROJ 113. _ RUJAN-LISTOPAD / SEPTEMBAR-OKTOBAR _ 2018.

20. LUČINDANSKI SUSRETI, ZAGREB 2018. GOST OPŠTINA NIKŠIĆ

**Čestitamo
8. listopada
dan nezavisnosti
Republike Hrvatske**

20. LUČINDANSKI SUSRETI U ZAGREBU

LUČINDAN 2018.

Preko 700 uzvanika, gostiju, Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore okupilo se u Kino dvorani Studentskog centra 27. listopada 2018. na jubilarnim 20. LUČINDANSKIM SUSRETIMA U ZAGREBU pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba i uz potporu Savjeta za nacionalne manjine RH, a u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb.

Grad gost Lučindana 2018. je bila Opština Nikšić, manifestacija je posvećena 160-toj godišnjici bitke na Grahovcu i 140-toj godišnjici Berlinskog kongresa.

Dan uoči manifestacije, 26. listopada gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić, sa suradnicima, primio je delegaciju Opštine Nikšić predvođenu predsjednikom Opštine Veselinom Grbovićem, kojem su se pridružili: potpredsjednica Opštine Nikšić Sonja Nikčević, menadžer Opštine Nikšić Živko Kecojević, savjetnik za sport Miško Stijepović, Predsjednik UO EPCG Đoko Krivokapić;

ŠTO JE ŠTO

LUČINDAN 2018.	SPLIT	DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU
20. Lučindanski susreti u Zagrebu	3 Prva bračna noć	26 Tragom prvog crnogorskog filma i Elma 39
DANI CRNOGORSKE KULTURE	VIJESTI	KRATKA PRIČA
Izložba Državnog arhiva Crne Gore	14 Studijsko putovanje	27 U nastavcima 40
Dani crnogorskog filma	18 Treća sjednica MMO održana u Podgorici	28 OBLJETNICA
ZAGREB	XII. sjednica Predsjedništva NZCH	29 Savjeti starijem piscu 42
Predstavljanje knjige Dimitrija Popovića u Muzeju Mimara	21 KULTURA I UMJETNOST	Kako je govorio Danilo Kiš 45
Održana komemoracija u povodu smrti prof. dr. sc. Ljubomira Kuljače	23 Magična noć u Biljardi	30 CRNOGORSKI VLADARI
RIJEKA	23 Dani Mirka Kovača 2018.	35 Ivan Crnojević - dio III. 47
Porto Etno festival 2018.	25 Alegorija o Duhu Svetom	36 CRNOGORSKA TRPEZA
	25 Pohvala familijarnosti	38 Ukusi Crne Gore 50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececm@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

* Za izdavače: Danilo Ivezić i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Milanka Bulatović, Danilo Ivezić, Nikola Čulić, Jovan Abramović, Suzana Krunic-Šegvić, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000

Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorirani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

· direktor pravnih poslova EPCG **Željko Ćorić**; vlasnik MI Goranović **Đordije Goranović**; vlasnik NTC i Hotela Onogošt **Ranko Jovović**; vlasnik Helada monta i Hotela Trebjesa **Vojo Milović**; **Božo Jokić** vlasnik firme Agromont; direktor RTV NK **Milutin Stijepović**.

· Na sastanku u zgradi Gradske uprave potvrđena je daljnja suradnja dvaju gradova, osobito na području gospodarstva, a razgovaralo se i o regionalnoj suradnji. *Iskoristili smo priliku za razmjenu iskustava i nastavak dobrih odnosa između Hrvatske i Crne Gore. Samo Nikšić i Podgorica predstavljaju gotovo pola gospodarskih potencijala Crne Gore i drago nam je što smo uspostavili kvalitetnu suradnju s predstavnicima tih gradova*, rekao je gradonačelnik **Bandić**. Istaknuo je, također da su brojni znameniti građani crnogorskog podrijetla obilježili grad Zagreb i Hrvatsku na kulturnom, tehničkom i znanstvenom polju. Zahvalivši gradonačelniku na prijemu, predsjednik Grbović je istaknuo važnost gospodarskog povezivanja dviju zemalja: *Sastanku su prisustvovali i predstavnici crnogorskih tvrtki koje igraju značajnu ulogu u Crnoj Gori i susjednim zemljama. Trudimo se na ovom polju razviti suradnju i biti uspješni, jer i Hrvatska i Crna Gora su turističke zemlje koje imaju puno zajedničkih interesa*, rekao je.

· Manifestaciji su među ostalima prisustvovali: gradonačelnik Grada Zagreba **Milan Bandić** sa suradnicima, ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj **Boro Vučinić** sa surad-

nicima, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH **Aleksandar Tolnauer**, predsjednik Opštine Nikšić **Veselin Grbović** sa suradnicima, generalni sekretar Matice Crnogorske **Ivan Ivanović**, pomoćnik direktora Uprave za dijasporu **Ivan Jovović**, akademik **Dimitrije Popović**, režiser **Veljko Bulajić**, **Milka Babović**, **Milutin Drljević**, **Dragutin Lalović**, predsjednici i predstavnici crnogorskih udruženja: Crnogorskog KPS Društva "Morača" **Kranj**; Zavičajnog društva **Plava** i **Gusinja "Izvor"** iz **Kranja**; Zajednice Crnogoraca iz Srbije i Beograda; Saveza crnogorskih društava Slovenije iz **Ljubljane**; Kulturno umjetničkog i sportskog društva "Sandžak"; Crnogorskog društva "Komovi" iz **Maribora**.

Pozdravivši sve prisutne, na početku događanja uzvanicima i gostima se obratio predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske **Danilo Ivezić**:

"Danas dvadeseti put za redom NZCH i Društvo "Montenegro" organiziraju Lučindanske susrete. Ovaj kontinuitet i današnja obljetnica je pokazatelj prvenstveno programske opravdanosti ove manifestacije, ali i kvalitete našeg rada i djelovanja.

Povezujemo Lučindanske susrete uz jednu od najznačajnijih ličnosti crnogorske povijesti **Svetim Petrom Cetinjskim**, mitropolitom i gospodarom Crne Gore koji je s nepomučenim moralnim, duhovnim i državničkim autoritetom vladao od 1784. do 1830. godine. Za sve Crnogorce bio je svetac za života, njegova riječ ih je izvodila na pravi put, a njegove

kletve su se bojali kao od živog ognja. **Sveti Petar** je do tančina poznao običajno pravo Crnogoraca, a kao čovjek koji je poznao i tadašnja svjetska kretanja znao je da nastupa era građanskog društva, pa je crnogorsku pravnu običajnu tradiciju i razumio kao zaštitu slobodnih ljudi, kao građanske norme i sa Opšternogorskim Zborom i Zborom glavara ih pretače u pisani građanski zakonik – **Stegu**, **Zakonik opšti crnogorski i brdski**. **Vladika** stalno naglašava Crnogorcima "vi ste voljni i slobodni narod". **Voljni** znači nezavisni, a **slobodni** znači građanski slobodni i svojevolutni ljudi. Ali to ne znači da su slobodni od obveza i kao takvima im se i obraća i kad su grješni i kad su bezgrješni. Zbog svega ovoga njegova ličnost i djelo, vrijednostima najvećeg stupnja, zrače i danas, zračiće i sutra za njegov narod.

Ovogodišnjim jubilarim 20-tim Lučindanskim susretima obilježavamo dvije velike godišnjice - 160 godina bitke na **Grahovcu** i 140 godina **Berlinskog kongresa**, dva događaja koji su presudno odredila budućnost Crne Gore i njen status u okviru međunarodne zajednice. Nakon bitke na **Grahovcu** (koji se nalazi u blizini **Nikšića**, pa je i logično da **Grad Gost Lučindana 2018. bude Nikšić**) **Crna Gora** dobiva prvi put međunarodno priznatu granicu, a time de facto i jednu vrstu međunarodnog priznanja. **Berlinski kongres** (ugovor) će to i verificirati, u članku 26. ugovora piše, citiram "Nezavisnost Crne Gore definitivno priznaju **Visoka Porta** i sve **Visoke Strane Ugovornice** koje je još nijesu priznale"-

završen citat. Što je pokazatelj da je Crna Gora i prije Berlinskog kongresa imala međunarodno priznanje, zbog čega je važna prije spomenuta 1858. godina i Grahovac, koje je ovim kongresom potvrđeno i od onih koji to prije nijesu napravili. Od 64 članka Ugovora na Crnu Goru se odnosilo 10 članaka. Za uručivanje protokola sa odlukama i potpisima učesnika Kongresa Crnoj Gori vezana je jedna neuobičajenost. Izaslanika kneza Bizmarka barona Testa nije nitko primio na Cetinju, zbog nezadovoljstva knjaza Nikole odlukama Kongresa i odnosom Bizmarka prema Crnoj Gori.

Veliki datumi su i velika obveza treba se znati nositi s njima i ne dozvoliti da ih zasjene oni koji bi negirali sve crnogorsko, kao što se to pokušava ovih dana u Crnoj Gori u obilježavanju sramnih godišnjica.

U proteklih dvadeset Lučindanskih susreta pričali smo priču o nama o onome što radimo i što smo učinili. Lučindani su uvijek bili pokazatelji ugleda naše zajednice u Republici Hrvatskoj našeg mjesta i uloge u očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta ali i građenja mostova suradnje i povjerenja, našeg doprinosa ovom Gradu i Republici Hrvatskoj. Jubilej je i prigoda da se zahvalimo svima onima koji su svojim ugledom znanjem i sposobnostima utrli taj put, i omogućili ono što jesmo danas. Jedan broj njih, iz plejade onih koji su časno nosili crnogorsko ime, nažalost više, nije s nama, stoga im još jednom hvala za sve.

U prisjećanju iz prošlih događanja na ovoj našoj manifestaciji ističem dva:

Prvi, Lučindan 2001., organiziran pod pokroviteljstvom tadašnjeg ministra kulture Republike Hrvatske, dr. sc. Antuna

Vujića, i uz potporu Ministarstva kulture RH obilježili smo 150-tu godišnjicu Njegoševе smrti i 150 godina izlaska knjige *Lažni car Šćepan Mali* tiskane u tiskari Braća Župan u Zagrebu. Bio je to prvi zvanični skup hrvatskih i crnogorskih intelektualaca, posvećen velikom imenu i značajnom datumu. Nakon deset godina obnovljene su pokidane veze na kulturnom planu susretom predstavnika Matice crnogorske i Matice hrvatske na razini predsjednika i tajnika.

I drugi: Lučindanski susreti 2002, održani u Zagrebu 26.10. godine u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog Velesajma, posvećeni Nikoli I. Petroviću Njegošu, crnogorskom knjazu i kralju. Organizatori cjelokupne manifestacije, u sklopu osnovne zadaće, očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta, prezentiranja i upoznavanja Hrvatske, a i šire javnosti, s onim najznačajnijim u crnogorskoj povijesti i kulturi, željeli su podsjetiti i trajno zabilježiti (izdavanjem dvije knjige *Diplomatska poslanstva u knjaževini i kraljevini Crnoj Gori* i *Vlaho Bukovac i Crna Gora*;) na činjenice—da je Crna Gora bila međunarodno priznata, suverena država, da je imala izuzetno dobre i prijateljske odnose s Hrvatskom u dugom vremenskom periodu. Pokrovitelj manifestacije bio je ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske, Tonino Picula, pozivu su odazvali članovi diplomatskog kora, akreditirani u Republici Hrvatskoj, ministar kulture Republike Crne Gore, zamjenica ministra kulture Republike Hrvatske i brojni gosti i uzvanici. U radnom dijelu učestvovali su znanstveni i književnici iz Crne Gore i Hrvatske: doajen diplomacije *Vladimir Velebit*, akademik *Radovan Radonjić*, književnik *Branko Banjević*, dr. sc. *Damir Grubiša*, publicista *Marko Špadijer*, diplomata *Bran-ko Lukovac*, a moderator je bio prof. dr. *Dragutin Lalović*.

Glumci CNP: *Dubravka Vukotić* i *Mirko Vlahović*—govorili su odlomke iz drame Radmile Vojvodić: *'Princeza Ksenija od Crne Gore'*. Ukupna ocjena manifestacije sažeta je u riječima kojima se pokrovitelj, ministar vanjskih poslova RH, Tonino Picula, obratio učesnicima - citiram:

"...Težnja za dostojanstvenom afirmacijom nacionalnog i kulturnog identiteta zajednička je svim narodima svijeta. Naročito po broju stanovnika manjih, a po bogatstvu povijesnih događanja bogatih naroda, čija su kolektivna iskustva nerijetko bolna a trajno i nacionalno-duhovno razjedinjena... Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, u duhovnom ozračju crnogorske autokefalnosti i nacionalne povijesno - kulturne duhovnosti, postavila si je za cilj, približiti građanima i građankama Republike Hrvatske najprominentnije vrijednosti Crne Gore..." završen citat.

I to je ono što je cijelo vrijeme radila i radi NZCH, građenje mostova veza i suradnje kroz očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta u okviru onoga što nazivamo ostvarivanje kulturne autonomije.

Ove riječi su i danas suština djelovanja NZCH i njenih članica iz Zagreba, Rijeke, Splita, Umaga, Pule, Rovinja, Osijeka, Peroja bez kojih sve ovo ne bi bilo moguće jer su oni stvarni nosioci i realizatori programskih odrednica, a oni su danas ovđe sa nama.

To je ono što prepoznaju i institucije Republike Hrvatske kroz pokroviteljstva ove i sličnih manifestacija, u sufinanciranju programa kulturne autonomije od strane Savjeta za

nacionalne manjine Republike Hrvatske i Grada Zagreba, partnerskom odnosu i našem učešću u radu Međuvladinog mješovitog odboru za provođenje bilateralnog Sporazuma o zaštiti prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u RH i hrvatske manjine u Crnoj Gori, koji je prije mjesec dana održao svoju III. sjednicu u Podgorici, partnerskom odnosu s institucijama iz Crne Gore od Matice crnogorske, preko Crnogorske kinoteke i Arhiva RT CG, do Ministarstva kulture Crne Gore.

Još jednom naglašavam PARTNERSKOM ODNOSU.

Okitili smo Lučindanske susrete ljepotom crnogorskih gradova, prošetalali smo Crnom Gorom, donijeli njen dio

Zagrebu i još uvijek ima prostora za nastavak. Gradovi gosti Lučindana bili su od 2008. kronološki: Bar, Bijelo Polje, Cetinje, Danilovgrad, Tivat, Kotor, Cetinje, Podgorica, Mojkovac, Šavnik.

Grad gost Lučindana 2018. je NIKŠIĆ, drugi grad po broju stanovnika u Crnoj Gori, prostorno najveća opština, duge tradicije i kulture čiji korijeni sežu u rano antičko razdoblje - naselje ANDERBA i srednjovjekovno ONOGOŠT. Industrijsko središte prepoznato i daleko izvan granica Crne Gore, čiju delegaciju na čelu s predsjednikom Opštine gos. Veselinom Grbovićem još jednom pozdravljam.

Kulturni dio programa Lučindana 2018. pripada Gradu gostu Horu Zahumlje Javnoj ustanovi Zahumlje koja je prije desetak dana obilježila 120 godina djelovanja i rada na čemu im iskreno čestitam.

I na kraju hvala svima vama koji ste danas ovde s nama na našim jubilarim 20. Lučindanskim susretima sa željom da se i dalje susrijećemo na različitim kulturnim događanjima koji svojim bitnim karakteristikama obogaćuju ukupnost življenja na ovim prostorima kako Grada Zagreba tako i Republike Hrvatske.

Velika zahvala svim dosadašnjim akterima i organizatorima ovakvih projekata i programa, kao i svim institucijama u RH i Crnoj Gori koje ih prepoznaju kao vrijednima i dostojnim financiranja.

Vidimo se na DVADESETPRVIM Lučindanskim susretima 2019. godine

Živjeli!"

Dobrodošlicu svim učesnicima manifestacije u ime domaćina poželjeo je Zbor "Montenegro" - Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb s voditeljem i instrumentalistom na harmonici Edinom Džaferagićem, a uz pratnju Danijela Domazeta na kahonu, pjesmama: LETOVANIĆ; ZELENI SE ZORO ZELENA LIVADA; MOĆEVČIĆU MALI CARIGRADE.

Grdonačelnik Grada Zagreba **Milan Bandić** je u svom obraćanju posebno naglasio: " Ova manifestacija je dobra podloga za evociranje slavne povijesti. Jer, osim obilježavanja 20. jubilarnog Lučindana, ove godine se obilježava i 140 godina od potpisivanja Berlinskog kongresa i 160. godine bitke na Grahovcu. Naime, ta dva važna događaja su presudno utjecala na utvrđivanje i na priznavanje međunarodnih granica Crne Gore. Dakle, danas je puno razloga za radost, ali i za optimizam, unatoč mnogobrojnim izazovima u suvremenom društvu.

Sa zadovoljstvom konstatiram kako Grad Zagreb s Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Društvom Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb i Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske njeguje iskreno prijateljstvo.

Mi u Gradskoj upravi ćemo i nadalje nastojati da se prava pripadnika crnogorske zajednice u cijelosti poštuju te ćemo i nadalje stvarati dobre vibracije za sve manjinske zajednice u našem gradu i našoj domovini. Hvala vam, drage Crnogorke i dragi Crnogorci, što doprinosite skladu zagrebačke svakodnevnice! I neka tako bude uvijek!"

U ime Uprave za dijasporu prisutne je pozdravio pomoćnik direktora **Ivan Jovović**, a u ime Matice crnogorske, dugogodišnjeg partnera Nacionalne zajednice na brojnim programskim aktivnostima, generalni sekretar **Ivan Ivanović**.

Predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH **Aleksandar Tolnauer** u svom obraćanju kaže:

"Čini mi izuzetnu i posebnu čast da vas mogu pozdraviti

u ime Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, kao i u svoje osobno ime, na ovogodišnjim 20-tim jubilarim Lučindanskim susretima, posvećenim obilježavanju 140-te godišnjice Berlinskog kongresa i 160-te godišnjice bitke na Grahovcu.

Danas proslavljamo dva značajna povijesna događaja – 160. godišnjicu Bitke na Grahovcu kojom su 1858. godine utvrđene međunarodne granice Crne Gore i njeno međunarodno priznanje, kao i priznanje države Crne Gore na Berlinskom kongresu 1878. godine.

Vremenski razmak između ova dva događaja je velik, ali oni svjedoče o jedinstvenoj, slobodnoj i samosvjesnoj Crnoj Gori, te prepoznavanju dinamizma tog historijskog prostora i vremena kao jedine i potpune isitne o crnogorskom narodu i crnogorskoj državi.

Mnoge zakulisne politike koje je u među periodima prošla Crna Gora, a koje se odnose na nestanak crnogorske državnosti, nisu mogle zaustaviti nezaustavljivi povijesni tok državnosti Crne Gore koji se vratio povijesnim referendumom 21. svibnja 2006.godine obnovom crnogorske državnosti.

I upravo zato Lučindanski susreti vezani uz ova da datuma imaju posebno značenje za Crnogorce u promociji njihovih tradicija, vrijednosti, te njihove budućnosti.

Crnogorci u hrvatskoj povijesti spominju se od 1478. godine u Zadru, kao i 1518., 1527., 1538., 1539., 1548., 1574., 1590. U Dalmaciji koju su počeli naseljavati na mletačkim i hrvatskim teritorijima, što prošlost, sadašnjost i budućnost Crnogoraca i Hrvata međusobno doslovno isprepliću i oblikuju kroz nekoliko stoljeća.

Upravo zato vodeći se najvišim demokratskim standardima Republika Hrvatska je usvajanjem manjinske legislative na najvišoj razini priznavanjem prava participacije nacionalnih manjina u političkom, društvenom, kulturnom i javnom životu stvorila uvjete i mogućnost sudjelovanja svih dijelova njenog stanovništva od donošenja odluka od društvenog značaja, čime je osigurala socijalnu koheziju i uslove za razvoj demokratskog društva najviših demografskih standarda.

Sve to nije bilo ni najmanje jednostavno, jer se odvijalo u specifičnim uvjetima vezanim za ratne okolnosti u kojima

je trebalo premostiti, te prevladati nasljeđe ratnog i poratnog vremena, sa puno mudrosti, hrabrosti i strpljenja, te uspostaviti razvoj odnosa između Crne Gore i Hrvatske, dva naroda koja su dugo desetljeća živjela u istoj državi.

Tu je Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj dala ogroman doprinos i odigrala ključnu ulogu ne samo na kulturnom prostoru, već i na upoznavanju i prepoznavanju javnosti obje države sa poviješću, znanjima i iskustvima, kako Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, tako i Hrvata u Republici Crnoj Gori, čime su stvoreni i izrazito unaprijeđeni bilateralni odnosi između Crne Gore i Hrvatske, te koji su krenuli na put ostvarenja punog opsega suradnje i rješavanja svih pitanja.

Ova suradnja od izuzetne je važnosti bez obzira na postotak brojnosti crnogorske i hrvatske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Crnoj Gori, jer one su male po brojnosti, ali velike po ugledu, zaslugama i djelima, te će iskoristiti ovu prigodu da se zahvalim svim onim iz Crnogorske zajednice koji su bili promicatelji i neimari demokratskog dijaloga euro humanističkih ideja, te uspostavljanju visokih standarda u svim sferama života, a prepoznati su i djeluju u Hrvatskoj kao umjetnici, znanstvenici, sportaši, gospodarstvenici, javni radnici, te će spomenuti neke od njih uz ispriku ostalima, pok. emeritus prof.dr Veselin Simović, prof.dr. Radimir Pavičević, prof.dr. Dragan Lalović, Dušan Vukotić, Veljko Bulajić, Dimitrije Popović, Mirko Kovač, Stevan Luketić, dr.Ljubomir Kuljača, Milutin Drljević, Danilo Ivezić, Dušan Mišković itd.

Poštovane dame i gospodo!

Na kraju čestitam vam Lučindan sa nadom da ćemo u narednom periodu zajednički i dalje raditi na unapređenju i

razvoju odnosa između Crne Gore i Hrvatske za dobrobit svih njenih građana, jer vrijeme i svijet u kojem živimo puni su izazova, prepreka i prijetnji, te je baš u tim i takvim vremenima od posebnog značenja održati svoj identitet i to ne samo zbog nas, nego upravo zbog toga i takvog svijeta u kojem će bogatstvo različitosti, razumijevanja i tolerancije biti one vrijednosti koje ga mogu učiniti sigurnim i boljim.

Poštovani dragi prijatelji!

Odnosi među ljudima, grade se dugo i strpljivo i kad oni budu jednom narušeni veoma se teško obnavljaju, to nikada ne treba smetnuti s uma i upravo zato sam siguran da ćemo u vremenima koja dolaze znati kao i do sada prepoznati prave vrijednosti u zajedništvu, u zajedništvu gdje će pripadnici crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj u Savjetu za nacionalne manjine i u meni osobno uvijek imati iskrenog prijatelja i partnera, te će naša vrata biti uvijek otvorena za projekte i konstruktivne prijedloge te dijalog i suradnju.

Živjeli!"

Usljedio je obraćanje predsjednika Opštine Nikšić, grada gosta Lučindana 2018., gospodin **Veselin Grbović**:

"Dragi prijatelji, predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj,

Zadovoljstvo je pozdraviti vas i prenijeti vam tople pozdrave iz grada Nikšića i Crne Gore. Posebno nam je drago što u okviru Lučindanskih susreta, imamo priliku donijeti vam dobru duhu Nikšića i vaše postojbine. Za sve koji nijesu imali priliku boraviti u našem gradu, podsjećamo vas da se Opština Nikšić nalazi u centralnom dijelu Crne Gore i

sa 2065 km2 jedna je od najvećih po površini u regionu. Udaljena je 30 km vazdušne linije od Jadranskog mora, pa predstavlja tačku povezivanja primorskog juga i planinskog sjevera Crne Gore.

Prirodna raznolikost, bogatstvo hidropotencijalima, šumom, rudom, obradivim poljoprivrednim zemljištem, razvijena metalno-metalurška i prehrambena industrija, uz impozantno kulturno nasljeđe čine Nikšić izuzetno atraktivnim mjestom za turizam, investiciona ulaganja i ugodan život.

Kada govorimo o privredi grada Nikšića riječ je o gradu sa razvijenom metalurgijom, metaloprerađivačkom, prehrambenom, drvnom i rudarskom industrijom. Privredu čine značajni privredni subjekti kao što su:

- Željezara Nikšić, koja je proteklih više od 60 godina bila nosilac privrednog razvoja Nikšića i Crne Gore
- Firma Metalac koja proizvodi metalne elemente i konstrukcije
- Nekada rudnici boksita, sad Uniprom metali, već duži niz godina vrše eksploataciju nadaleko čuvenog nikšićkog boksita
- Elektroprivreda Crne Gore, državna energetska kompanija je jedan od najvažnijih privrednih subjekata u Crnoj Gori sa sjedištem u Nikšiću
- Pivara Trebjesa je jedna od najstarijih crnogorskih fabrika sa tradicijom od 11 decenija; sa vrhunskim proizvodima obezbjedila je sebi mjesto na listi svjetskih brendova
- Mesna industrija Goranović d.o.o. Nikšić, prva industrija mesa u Crnoj Gori, vodeći je privredni subjekt u proizvodnji, preradi i prodaji mesa i proizvoda od mesa u državi, dobitnik brojnih nagrada i priznanja za kvalitet proizvoda
- U prehrambenoj industriji značajni su još i: Nikšić

mli AD, Mljekara Srna, Mljekara Nika, Farma Jokić, Uniprom pekara, ...

Nikšić je takođe grad sa dobrom saobraćajnom povezanošću, modernim saobraćajnicama, željezničkom prugom, a nadamo se uskoro da će biti osposobljen i aerodrom Kapino Polje.

U našem gradu funkcionišu i tri fakulteta – Filozofski, Filološki i Fakultet za sport i fizičku kulturu, što Nikšić čini jednim od obrazovnih centara Crne Gore.

Naš grad je u posljednje vrijeme i atraktivna turistička destinacija, kako zbog prirodnih ljepota, tako i zbog brojnih kulturno-istorijskih spomenika iz svih civilizacijskih istorijskih okvira, poput arheološkog nalazišta Crvena Stijena, Rimskog, Carevog, Hadži-Ismailovog mosta, gradske tvrđave Bedem, Saborne crkve, Crkve Svetog Petra i Pavla, dvorca kralja Nikole sa galerijama i muzejskim zbirkama, Lapidarijum sa stećcima, Džamija, brojnih crkava, utvrđenja, itd...

Ovo je samo jedan segment bogate Nikšićke kulturne baštine, dok drugi predstavljaju bogata pozorišna, tradicijska pisane riječi, muzičko-folklornog stvaralaštva. Kao malo koji grad na ovim prostorima, Nikšić je zavičaj izuzetnih reditelja, glumaca, pisaca, slikara, vajara, muzičara, i ma gdje da su se afirmisali, oni predstavljaju dio kulturne istorije Grada i Crne Gore. Oni su svjedoci bogatog duha i velike energije Nikšića koji je odavno prepoznat kao tradicionalno bogata i dinamična kulturna sredina.

Današnju kulturnu scenu u velikoj mjeri obogaćuju i brojni festivali koji se organizuju u našem gradu: Lake fest, Be-

dem Fest, Boem Fest, Gitar Fest, Festival uličnih svirača, Pozorišni festival, Nikšićki književni susreti.

Sve ove manifestacije, kao i poznata izletišta Vučje, Krupac, Trebjesa, Manitovac, privlače sve veći broj turista, za koje za sada imamo i kvalitetne smještajne kapacitete u hotelima Onogošt, Jugoslavija, Trebjesa, itd...

Takođe, Nikšić je grad sporta i vrhunskih sportista, nosilaca najsjajnijih medalja sa svjetskih i evropskih takmičenja. Od nedavno u našem gradu, u funkciji je olimpijski bazen koji je u velikoj mjeri upotpunio sportski život u Nikšiću i uz stadione, sportsku dvoranu i brojne terene, predstavlja dobru osnovu za profesionalno i rekreativno bavljenje sportom.

Uz sve ovo Nikšić je grad koji želi čvrste veze sa svim našim sunarodnicima, ma gdje oni živjeli. Posebno nam je želja ojačati veze sa crnogorskom nacionalnom zajednicom u Hrvatskoj, što i ovim susretima činimo. Svjesni smo činjenice da ste vi državljani Republike Hrvatske, ali isto tako da vi trebate svoju Crnu Goru i da ona treba vas, trudićemo se da naše veze ojačamo. Vi ste upravo oni koji su učinili, da u onim turobnim vremenima koja su za nama, sačuvate svoj obraz i obraz Crne Gore.

Takođe, bili ste uz svoju zemlju i u momentima kada se borila da povрати svoju nezavisnost.

Crnogorci u Hrvatskoj uspjeli su integrisati se u javni, politički i društveni život Hrvatske, a u isto vrijeme posebno baštiniti crnogorski nacionalni kulturni identitet i stvaralački mu doprinositi. Mnogi od vas s bili i biće izuzetno uspješni u svojim profesijama i stoga uvaženi i poštovani u hrvatskoj zajednici i šire, poput: Veselina Age Simovića,

Dragutina Lalovića, Veljka Bulajića, Draga Kastratovića, Milke Babović, Ranka Četkovića i mnogih drugih.

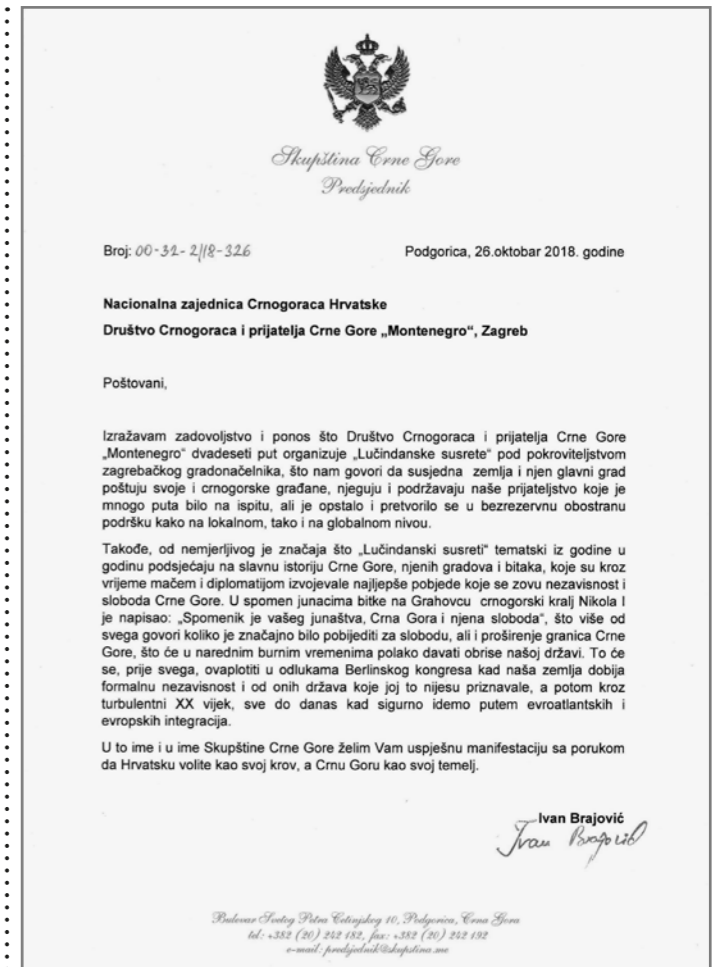
Kažu, da što je čovjek fizički dalje od domovine, to je srcem bliže. Vjerujem, da ćemo ovakvim aktivnostima učiniti da ojačamo vaše veze sa postojbinom i pomoći u nastojanjima da očuvate crnogorski nacionalni identitet, njegujući svoj jezik, običaje i tradiciju.

U to ime želim vam svima puno lične, porodične sreće i uspjeha u vašoj plemenitoj misiji jačanja suživota hrvatskog i crnogorskog naroda uz očuvanje naše posebnosti i identiteta.

Živjeli."

Isprike za nedolazak uputili su ministrica kulture Republike Hrvatske Nina Obuljen Koržinek, gradonačelnik Grada Samobora Krešo Beljak, predsjednik Skupštine Zagrebačke županije Damir Mikuljan, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore Kotor, Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore Tivat. Pozdravne telegrame povodom 20. susreta uputili su predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović, predsjednik Crne Gore Milo Đukanović i predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović.

U kulturnom dijelu programa nastupio je Hor Zahumlje i Narodni orkestar Zahumlje sa solistima, koji su ove godine obilježili 120 godina djelovanja i rada, koji su svojim nastupom oduševili prisutne u Kino dvorani SC. Program

nastupa: Ružo crvena; Sirota sam, na sve mi se žaluje; Razbolje se zorna Zorka; Pivljanka; Bulbul ptica; Lepe ti je Zagorje zelene; Ivanova korita – **Slavica Vuković Ognjenović**; Kršna moja Crna Goro – Slavica Vuković Ognjenović; Splet Vojvođanskih-Govori se da me varaš; Fijaker stari; Sedela je za mašinom; Šešir moj; Evo banke cigane moj; Crna Goro zemljo moja – **Tijana Blečić**; Puče puška ledenica – Tijana Blečić; Splet Makedonskih-Jovano, Jovanke; Pošla moma na voda; Na srce mi leži; Done Donke; Oj, vesela veselice – **Bojana Marković**; Sve ptičice zapjevale – Bojana Marković; Splet crnogorskih pjesama- Poranila Jagoda na vodu; Cvijet momče planinama bralo; Poljem se vija; Čobanine; Oj Vrsuto; Oj javore zelen bore; Djevojko mala; Predaj se srce- **Nada Raičević**; Zemljo moja, pod dirigentskom palicom prof. **Predraga Martinovića**.

JU ZAHUMLJE predstavljao je direktor **Vojo Krivokapić**. Završni dio programa bio je zajednički nastup Hora Zahumlje i Zbora Montenegro s pjesmom "Nide nebo nije plavo", nastavak je slijedio u holu na tradicionalnom koktelu uz crnogorska pića i jela.

27. 10. 2018. u Kino dvorani SC bilo je prepuno pozitivnih vibracija, emocija i ponosa na ono što smo, odakle dolazimo i gdje živimo i gostiju i domaćina uz pozdrav: **VIDIMO SE NA LUČINDANSKIM SUSRETIMA 2019!**

27. 10. 2018. u Kino dvorani SC bilo je prepuno pozitivnih vibracija, emocija i ponosa na ono što smo, odakle dolazimo i gdje živimo i gostiju i domaćina uz pozdrav:

VIDIMO SE NA LUČINDANSKIM SUSRETIMA 2019!

IZLOŽBA DRŽAVNOG ARHIVA CRNE GORE

NJEGOŠ U SOCIJALISTIČKOJ CRNOJ GORI 1945. - 1990.

Autor teksta: Danilo Ivezic

U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Državnog arhiva Crne Gore u Zagrebu je 25. rujna 2018. otvorena izložba "Njegoš u socijalističkoj Crnoj Gori 1945.- 1990."

Izložbu je otvorio ministar kulture Crne Gore Aleksandar Bogdanović

U prisustvu brojnih uzvanika i gostiju među kojima su bili: akademik Pavle Rudan, režiser Veljko Bulajić, akademik Dimitrije Popović, akademik Tonko Maroević, publicistica Mikla Babić, u Zagrebu je u Crnogorskom domu otvorena izložba "Njegoš u socijalističkoj Crnoj Gori 1945.- 1990." u okviru projekta Dani crnogorske kulture, a kao rezultat uspješne suradnje Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Državnog arhiva Crne Gore.

Autorica izložbe je **Jadranka Selhanović**, pomoćnica direktora Državnog arhiva CG, a izložbu je otvorio ministar

kulture Crne Gore **Aleksandar Bogdanović**.

Prisutne u ime organizatora pozdravio predsjednik NZCH **Danilo Ivezic** riječima:

"...Jedan od projekata u ukupnom programskom djelovanju Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske jesu DANI CRNOGORSKE KULTURE (kontinuirano se održava od 2004. godine) s osnovnim ciljem da javnosti Republike Hrvatske predstavimo ono najznačajnije iz suvremene crnogorske kulture, kako pojedince tako i institucije, u različitim područjima, ali i ono što čini tradicionalno obilježje kulture i nacionalnog identiteta, s namjerom da ta događanja postanu dio kulturnih događanja sredina u kojoj živimo kao integrirane vrijednosti ukupne kulture Republike Hrvatske.

Kroz različite sadržaje: izložbe, Dane crnogorskog filma,

koncerte, kazališne predstave, književna predstavljanja ugostili smo više od stotinu pojedinaca i grupa koji čine ono najznačajnije na kulturnoj sceni Crne Gore, ali i institucije kroz tematske izložbe, predavanja i tribine.

Samo da podsjetim na neka imena: Vojo Stanić, Nikola Simanić, Mihailo Mujo Jovičevića, Ela Božović, Natalija

Duranović, Miodrag Šćepanović, Goran Četković, Ratko Odalović, Branislav Sekulić, 33 autora članovi ULUCG, Vladimir Đuranović, Selma Đečević, Nikica Raičević, Aldemar Ibrahimović, Abaz Dizdarević, Sabaheta Beka Masličić, Irvin Masličić, Rajko Todorović, Igor Rakčević, Dragan Radulović, Balša Beković, Ognjen Spahić, Pavle Goranović, Dragana Tripković, Tanja Bakić, Rut Stefanović, Sanja Martinović, Aleksandar Bečanović, Andrej Nikolaidis, Nikola Vukčević, Željko Sošić, Marija Perović, Branko Baletić, Andro Martinović, Ratimir Martinović, Roman Simović, Bojan Martinović, Amanda Stojović, Danijel Cerović, Milica Visković, Srđan Bulatović, Darko Nikčević i brojni drugi ne manje značajnim i vrijedni na kulturnoj sceni Crne Gore, dapače.

Radili smo i niz projekata s Dimitrijem Popovićem, a neki od njih su proglašeni najboljim ili najznačajnijim kulturnim dešavanjima u Republici Hrvatskoj, rezultat jednog od njih je i skulptura "U slavu Njegoševe misli" koju smo poklonili Cetinju.

Sve je bilo moguće u suradnji s Ministarstvom kulture Crne Gore, pa mi je posebno zadovoljstvo i pozdraviti gos. Aleksandra Bogdanovića, ministra kulture Crne Gore i zahvaliti mu što je večeras ovdje s nama, zatim s CEKUM-om, Udruženjem likovnih umjetnika Crne Gore, Maticom crnogorskom, Crnogorskom kinotekom, Arhivom RTCG, Državnim arhivom Crne Gore s kojim evo organiziramo treću izložbu, nakon "1910- godine jubileja", "Novca u CG" danas je to "Njegoš u socijalističkoj CG 1945.-1990." autorice Jadranske Selhanović koju također pozdravljam s

posebnim zadovoljstvom.

Ovaj kratki pregled jednog segmenta djelovanja NZCH kao uvod u večerašnju Izložbu i priču o "Njegošu" za koju autorica Jadranka Selhanović kaže: U namjeri da se prikaže ta Njegoševa prisutnost u jednoj od naših istorijskih epoha osmišljena je ova izložba..."

Zašto ova izložba i s kojim ciljem - autorica izložbe **Jadranka Selhanović** kaže:

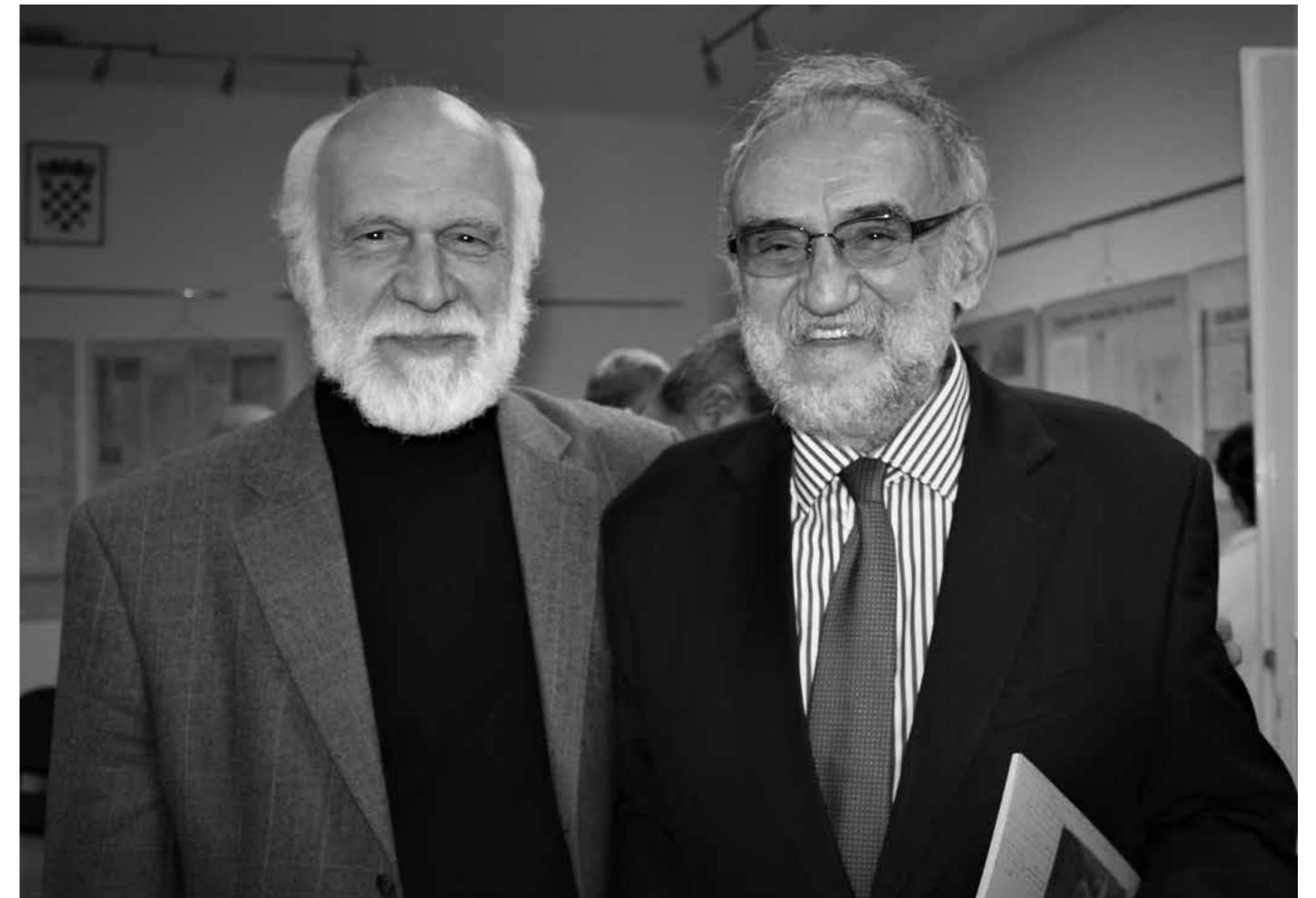
"Ni više od 160 godina nakon smrti, ne prestaje interesovanje za ličnost i djelo Petra II Petrovića Njegoša. Crnogorski vladar i pjesnik i dalje živi u stvarnosti svake naše generacije, iako u različitim sferama: u nauci, umjetnosti, mitu... Njegova ličnost, i još više njegovo djelo, stalno podstiču nova tumačenja i istraživanja, ali i brojne kontroverze, sučeljavanja, spoznaje. U proteklih 160 godina, Njegoš nije izgubio ni važnost u politici i ideologiji. Za sve političke sisteme koji su na našem prostoru postojali u prošlom i preprošlom vijeku, on je imao veliko značenje. Svaka politika i ideologija željela ga je predstaviti svojom pretečom, istomišljenikom ili privrženikom, i pri tome sebe prikazati velikim poklonikom njegove ličnosti, ideja i djela. Tako ni jedna crnogorska stvarnost, bila ona

naučna ili politička, nije ostala bez Njegoševe izrazite prisutnosti. Upravo u namjeri da se prikaže ta Njegoševa prisutnost u jednoj od naših istorijskih epoha, osmišljena je izložba dokumenata "Njegoš u socijalističkoj Crnoj Gori 1945-1990. godine", koju je, povodom 200. godina od Njegoševog rođenja priredio Državni arhiv Crne Gore.

Odabrane arhivalije izložene su u tri tematske cjeline: **Država slavi Njegoša, Njegošev mauzolej na Lovčenu i U odbrani crnogorskog identiteta."**

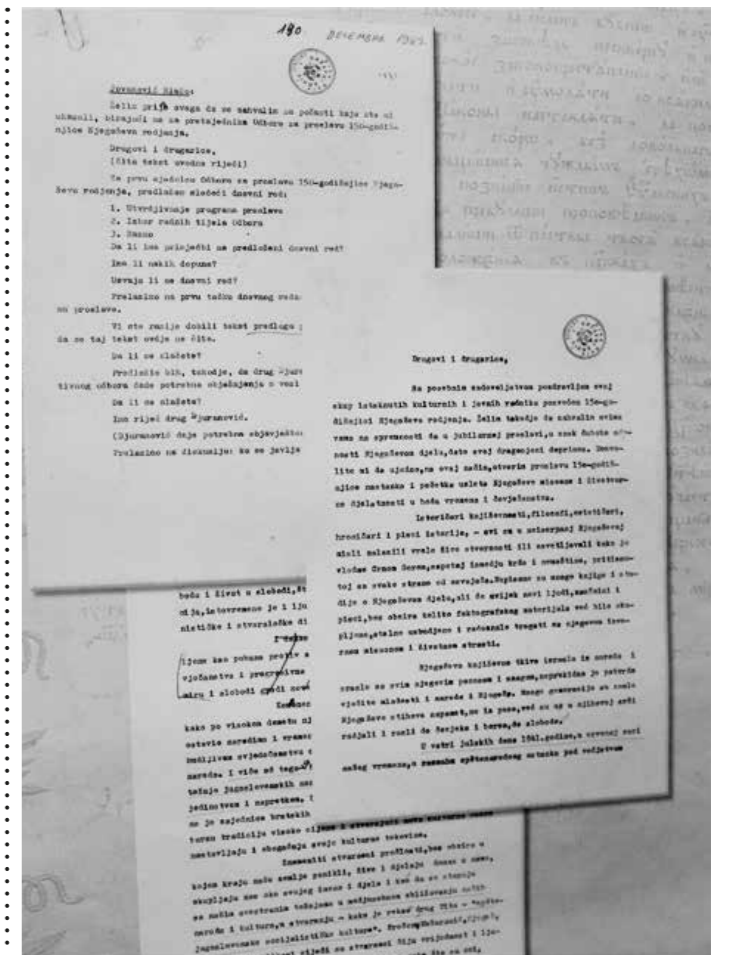
Otvarajući izložbu ministar kulture **Aleksandar Bogdanović** je rekao:

"Period koji je prezentovan izložbom Državnog arhiva, jeste vrijeme prema kojem nas istorijska distance, potrebna za objektivno sagledavanje činjenica, počinje obavezivati na sveobuhvatnu analizu statusa i značaja Njegoševog djela u društvu jedne dominantne ideologije. Uzimajući u obzir da je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija predstavljala prilično liberalnu varijantu jednopartijskog socijalističkog uređenja, mora se konstatovati da je tokom tog perioda Njegoševog djela u velikoj mjeri bilo relaksirano ideoloških upliva i ostavljeno vrijednosnom sudu nauke o književnosti. Štaviše, u tom period skinut je balast čestih

nacionalnih zloupotreba ovog opusa, koje su bile svojstvene epohi kraljevine Jugoslavije. Arhivska građa nam svjedoči o korektnom odnosu prema Njegoševom liku i djelu, a ono što bismo mogli prepoznati kao neku vrstu ideološke intervencije svodilo se na nekada prenaplašen kontekst Njegoševog djela kao inspiracije za narodnooslobodilačku borbu i rodoljublje u XX vijeku. Sve u svemu, Njegoš je i tada zauzimaio mjesto jednog od najvažnijih vrhova južnoslovenske književnosti, a njegova djela su, zahvaljujući sputavanju klero-nacionalističkih tumačenja, dobila nove interpretacije modernijih književno-kritičkih pravaca."

"Stalna intrigantnost Njegoševog djela proizilazi iz njegove duboke problematizacije univerzalnih etičkih antagonizama, lociranih na prostoru koji je uvijek, u manjoj ili većoj mjeri, bio "burna brežina". Ta izoštrana stvarnost, u kojoj se permanentno stvara istorija, dobila je svoj najupečatljiviji književni odraz upravo u djelima Petra II Petrovića Njegoša. Otuda i silne kontroverze, svojatanja i zloupotrebe koje su Njegoševu književnu umjetnost razlile i u opskurne rukavce politikanstva i populizma. Ova izložba nam pokazuje da je epoha koja je njome tretirana pokazivala mnogo više senzibiliteta prema Njegoševom književnom djelu, iako joj danas spočitavamo nedostatak slobode i pluralizma. Zato se moramo zapitati – jesmo li skloni predrasudama kada se osvrćemo na tu skorašnju prošlost, ili je naš pluralizam samo prividan?"

DANI CRNOGORSKOG FILMA

DANI CRNOGORSKE KULTURE 2018.

Autor teksta: Danilo Ivezić

Nastavljajući projekt DANI CRNOGORSKE KULTURE Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, u okviru programa DANI CRNOGORSKOG FILMA s tematikom BAŠTINA, u suradnji s Crnogorskom kinotekom, a uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH organizirali su 10. listopada prikazivanje dokumentarnih filmova Ognjena Radulovića i Branka Baletića

Priča o baštini i odnosu prema njoj središnja je tematika dva dokumentarna filma prikazana u Crnogorskom domu u Zagrebu u okviru Dana crnogorskog filma s temom BAŠTINA.

Filmovi "Kulturna baština Balšića" i "Žabljak Crnojevića" režisera Ognjena Radulovića i Branka Baletića pričaju

crnogorsku povijest jednog izuzetno značajnog razdoblja u razvoju državnosti Crne Gore, koja je nažalost nepoznata i mnogima u Crnoj Gori.

Pozdravljajući prisutne, među kojima su bili i ambasador Crne Gore u RH N.J.E. Boro Vučinić, prvi sekretar Ambasadore Milo Lučić, književnik i pjesnik Enes Kišević, poznata sportska radnica Milka Babović, u ime organizatora Danilo Ivezić je podsjetio na repertoar prikazanih filmova u okviru ovog programa u proteklim godinama ističući da je ovo samo dio filmskog materijala koje prikazujemo u Crnogorskom domu jer cjelinu čini i poseban program Dokumentarni film u Crnogorskom domu u okviru kojeg je prikazano preko 100 naslova. Zahvalio je Crnogorskoj kinoteci koja je omogućila prikazivanje filmova, i nagovijestio nove projekte i suradnju u narednom periodu.

Projekciji su prisustvovala oba režisera o čijem stvaralaštvu

DANI CRNOGORSKE KULTURE 2018. DANI CRNOGORSKOG FILMA – BAŠTINA

RASPOREĐ POKAZIVANJA FILMOVA
10.10. 2018. u 19 h - ZAGREB - Trnjanska 35
15.10. 2018. u 19 h - PULA Držićeva 4 UMAG - POV/UPA "ANTE BABIĆ" Kino dvorana / Salacinema
18.10. 2018. u 19 h - UMAG - POV/UPA "ANTE BABIĆ" Kino dvorana / Salacinema
23.10. 2018. u 19 h - RIJEKA Križanićeva ulica 2
20.12. 2018. u 19 h - SPLIT Vukovarska 59

KULTURNO NASLJEĐE BALŠIĆA

Režija: Ognjen Radulović
Produkcija: Ognjen Radulović
Tekst i montaža: Ognjen Radulović, Branka Baletić, Milo Marčević
Organizator: Kinoteka Zagreb
Sponzor: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske
Montaža: Ognjen Radulović
Muzika: Lari Bekić

Ovo je dokumentarni film sa arhivskim i novim snimcima, istorijskim fotografijama, bez govornika. Film govori ne samo o važnosti grada, nego i o prirodi i ljudima. Jurić govori o Crnoj Gori i Crnogorskoj državi. Film je radnja izuzetno važna, jer ovaj film govori o grad i njegovim građanima, a ne samo o njegovim historijskim događajima. Također istražuje, prikazuje i dokumentira važna istorijska događaja. Pored arhivskih fotografija na teritoriji Crne Gore, filmati su obilježili i izložili su ekspoziciju muzejski eksponati koji se čuvaju van njenih granica.

Produkcija Ognjen Radulović 2017

PROJEKTOVANJE
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
DRUŠTVO CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE "MONTENEGRO" ZAGREB
DANI CRNOGORSKOG FILMA
ZAJEDNICA CRNOGORACA PULA
ZAJEDNICA CRNOGORACA RIJEKA
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA SPLIT

ŽABLJAK CRNOJEVIĆA

Režija: Branka Baletić
Produkcija: Ognjen Radulović, Branka Baletić, Milo Marčević
Sponzor: Kinoteka Zagreb
Organizator: Kinoteka Zagreb
Sponzor: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske
Montaža: Ognjen Radulović
Muzika: Lari Bekić

Ovo je dokumentarni film sa arhivskim i novim snimcima, istorijskim fotografijama, bez govornika. Film govori ne samo o važnosti grada, nego i o prirodi i ljudima. Jurić govori o Crnoj Gori i Crnogorskoj državi. Film je radnja izuzetno važna, jer ovaj film govori o grad i njegovim građanima, a ne samo o njegovim historijskim događajima. Također istražuje, prikazuje i dokumentira važna istorijska događaja. Pored arhivskih fotografija na teritoriji Crne Gore, filmati su obilježili i izložili su ekspoziciju muzejski eksponati koji se čuvaju van njenih granica.

Produkcija Ognjen Radulović 2017

i radu je govorio Veljko Bulajić na početku događanja. Podsjećajući na izuzetan opus u stvaralaštvu Branka Baletića, Bulajić je naglasio jednu neuobičajenu karakteristiku u njegovom radu, veliki broj režiranih filmova ali i veliki broj filmova u kojima je bio scenarist. Bulajić je izrazio i nadu da dolaze bolja vremena za crnogorsku kinematografiju i mlade stvaraoce. Naglasio je i značaj i ulogu Crnogorske kinoteke.

Prisutne su pozdravili i autori filmova koji su nakon projekcije odgovarali na pitanja prisutnih vezanih uz tematiku filmova.

Spontani i dugotrajni aplauz na kraju prikazivanja je bio najbolji pokazatelj prezentiranog i doživljenog od strane prisutnih u dvorani Crnogorskog doma u Zagrebu.

KULTURNO NASLJEĐE BALŠIĆA / 38'.29"/

Film predstavlja najvažnije segmente kulturne baštine dinastije Balšić, koja je na kompleksan način obilježila ranu istoriju crnogorske države od 1360. do 1421. S obzirom na činjenicu da se malo zna o ovom bogatom razdoblju naše prošlosti, realizacijom ovog projekta osvijetljena je jedna od najznačajnijih epizoda crnogorske istorije. Pored artefakata dostupnih na teritoriji Crne Gore, tematski su obuhvaćeni i zabilježeni svi dragocjeni muzejski eksponati i dokumenta koji se čuvaju van njenih granica.

Režija **Ognjen Radulović**, produkcija **Crnogorska kinoteka**, tekst potpisuju **Aleksandar Čilikov**, **Đorđije Borozan**, **Slobodan Čukić** i **Niko Martinović**, organizatorica **Aleksandra Cerović**, snimatelj **Vladimir Vučinić**, montažer **Nemanja Bečanović**, za muziku je bio zadužen **Leo Đokaj**. (Produkcija **Crnogorska kinoteka 2017.**)

ŽABLJAK CRNOJEVIĆA /38,:47"/

Ovo je dokumentarni film sa arhivskim i novim snimcima, istorijskim činjenicama, bez sagovornika. Film govori ne samo o važnosti grada, nego i o prvoj štampariji Južnih Slovena koju su Crnojevići osnovali. Film je rađen duže od dvije godine, jer prati kako izgleda grad u raznim godišnjim dobima, sniman iz svih mogućih uglova. Tokom snimanja, pretraživana je dokumentacija potrebna za spikerski tekst, kako bi se izbjeglo pogrešno navođenje pojedinih važnih istorijskih podataka. Ovaj istorijski grad se nalazi na petnaestak kilometara od Podgorice, a ne postoji nikakvo obilježje?! Nijesu uređene ni pristupne staze. Riječ je o mjestu u kome je utemeljena država Crna Gora i njeno ime pa je tim više neshvatljiv odnos institucija prema tako važnom istorijskom i kulturnom objektu.

Režija **Branko Baletić**, produkcija **NVO "Žabljak Crnojevića film"** i **"B film Montenegro"**, saradnici **Novak Kilibarda** i **Ognjen Radulović**, direktor fotografije **Vladimir Vučinić**, muzički saradnik **Leo Đokaj**, vođa snimanja **Predrag Kalezić**. (Podgorica 2017.)

PREDSTAVLJANJE KNJIGE DIMITRIJA POPOVIĆA U MUZEJU MIMARA

Knjiga o tri biblijske žene predstavljena je u Muzeju Mimara pred velikim brojem uzvanika, prijatelja, poznanika i ljubitelja Dimitrijevog djela, kao svojevrsni kulturni događaj u Gradu Zagrebu i Republici Hrvatskoj

Brojni uzvanici, gosti, poštovaoci djela Dimitrija Popovića, među kojima i gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić i ambasador Crne Gore u RH N.J.E. Boro Vučinić, bili su prisutni na predavljanju knjige "Eros, krv i svetos" u Muzeju Mimara 1. listopada 2018.

Predavljanje su organizirali Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Muzej Mimara i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva iz Podgorice.

Knjiga je dobitnik Specijalne nagrade za ediciju Međunarodnog podgoričkog sajma knjiga, a izdavač je Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica.

Akademici Tonko Maroević, Pavle Goranović i Dimitrije Popović govorili su o knjizi, a u ime organizatora prisutne su pozdravili mr.sc. Lada Ratković Bukovčan i Dušan

Mišković. Prisutnima se obratio i gradonačelnik Zagreba Milan Bandić. Tekstove o tri biblijske žene čitala je Milanka Bulatović, dok je moderator predavljanja bio Danilo Ivezić.

Na početku je konstatirano kako je ova večer još jedno u nizu izuzetno uspješnih kulturnih događanja u organizaciji NZCH, Društva "Montenegro" i Vijeća u Gradu Zagrebu. Posebno zadovoljstvo izrazio je i gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić koji je između ostalog rekao:

"Ova knjiga je sinteza Dimitrijevog opusa, jedinstvenog umjetnika koji svojim radom oplemenjuje hrvatsku i crnogorsku kulturu, kao jednog od rijetkih velikih ljudi kojeg krasi iskrenost i čestitost."

Crnogorski akademik Pavle Goranović je u svojoj besjedi rekao da je riječ o važnoj knjizi koja približava crnogorski i hrvatski narod, ali i forme umjetničkog izražavanja i dodao:

"Dimitrije Popović bavio se likovima triju biblijskih žena i u svojim likovnim ciklusima, ter je u knjizi-monografiji, koja je studija o njima u likovnoj umjetnosti od renesanse

do danas, uvrstio i nekoliko karakterističnih kompozicija iz tih ciklusa. Uz to Popović donosi i viđenje likovnih kompozicija onih umjetnika čiji radovi ulaze u zbirku umjetničkih djela njegova 'imaginarnog' muzeja. Likove biblijskih žena Dimitrije je osuvremenio kroz likove suvremenih žena..."

Po riječima akademika Tonka Maroevića, Dimitrijeva knjiga je izuzetno i provokativno remek djelo koje govori o intelektualno motiviranom nasilju s mogućnošću sublimacije:

"Autor je tako napisao kako svaka od ove tri biblijske žene ima specifičan karakter, ali zajedničko im je to da su lijepe, samosvjesne ili, kako bismo to rekli današnjim rječnikom,

one su fatalne žene. Njihove posebnosti su pak da je Judita hebrejska heroína svjesna svoje ljepote kao moćnog oružja kojim zavodi asirskoga vojskovođu Holoferna, neprijatelja njezina naroda, i nakon intimnog odnosa pod vojskovođinim šatorom, odsijeca mu glavu njegovim vlastitim mačem.

Saloma pak nije egzekutor već lijepa i zanosna plesačica koja kao nagradu za svoj ocharavajući ples traži od očuha, kralja Heroda, odsiječenu glavu Ivana Krstitelja.

Marija Magdalena je, kako je posvjedočio i autor, posebno zanimljiv lik – hrabra žena koja je na uskršno jutro prva vidjela prazan grob u koji je bilo položeno tijelo Isusa Hrista."

Autor knjige kaže: "Svaka od ove tri biblijske žene ima specifičan karakter, zajedničko im je da su lijepe, samosvjesne ili kako bi rekli današnjim rječnikom fatalne. Njihove posebnosti su pak da je Judita svjesna svoje ljepote kao moćnog oružja kojim zavodi... Saloma nije egzekutor nego lijepa i zanosna plesačica koja kao nagradu za svoj zanosni ples traži glavu...Marija Magdalena je hrabra žena koja je na uskršno jutro prva vidjela prazan grob..."

Dimitrije je posebno zahvalio mladoj manekenki Ivani Majstorović koja je nepomično ležala na stolu s bijelom podlogom okrenutom prema publici i u crnoj haljini sa svjetlećim detaljima, a na trbuhu je u rukama držala lobanju obojenu zlatnom bojom koja je simbol vječnoga i neprolaznoga a stavio je na trbuh zato što je to mjesto početka i završetka života, odnosno simbolizira mistični krug života i smrti.

ODRŽANA KOMEMORACIJA U POVODU SMRTI PROF. DR. SC. LJUBOMIRA KULJAČE

Tekst napisao: Danilo Ivezić

U Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska cesta 35, 20. rujna 2018. s početkom u 12 sati održan je Komemorativni skup u spomen prof. dr. sc. Ljubomiru Kuljači, predsjedniku Društva "Montenegro" (1995. - 1999.) i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (1999. - 2001.) u prijelomnim i burnim godinama opstanka i organizacionog djelovanja crnogorskih društava u Republici Hrvatskoj, članu Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u sva četiri dosadašnja izborna saziva, profesoru, pedagogu i istaknutom znanstveniku.

Brojni prijatelji, kolege, poznanici, među kojima i predstavnici institucija iz RH, ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj N.J.E. Boro Vučinić i članovi porodice prof. dr. Ljubomira Kuljače prisustvovali su Komemorativnom skupu u Crnogorskom domu u Zagrebu 20. rujna koji su organizirali Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske.

Opraštajući se u ime kolega s fakulteta i u svoje lično ime prof. dr. sc. **Zoran Vukić** je podsjećajući na izuzetno značajan znanstveni doprinos prof. dr. sc. Ljubomira Kuljače između ostalog rekao:

"...U znanstvenoj i stručnoj djelatnosti pretežito se bavio teorijom nelinearnih sustava upravljanja, te kreiranjem i vođenjem stručnih i znanstvenih projekata iz područja upravljanja brodskim procesima, i specijalnih alatnih strojeva. Vodio je niz realiziranih istraživačkih projekata za potrebe Brodarskog instituta u Zagrebu, Z.P. Jadranbrod u Zagrebu, Uljanik, Pula; 3. Maj, Rijeka; Prvomajska, Zagreb; Inda, Labin; SAS, Zadar; Belišće, Belišće; Slavko Rodić, Bugojno; Jelšingrad, Banja Luka; IRC-a Energoinvest, Sarajevo i mnogi drugi. Rezultati stručnog rada

objavljivani su mu u više zbornika radova s međunarodnih i domaćih skupova.

Od 1974. god. do 1986. god. bio je voditelj projekta međudržavne znanstveno-tehničke suradnje između ETF-a i Centralnog naučnoistraživačkog instituta morske flote (CNIIMF) u Lenjingradu na projektu "Automatizacija gibanjem broda"; od 1984. do 1990. godine bio je voditelj međusveučilišne suradnje ETF-a i Tehničkog instituta sveučilišta Guangxi, NR Kina.

Na područjima nastavne, znanstvene i stručne djelatnosti objavio je preko 200 radova; bio je mentor 92 diplomskih rada, 31 magistarskog rada i 10 doktorskih disertacija. Na drugim sveučilištima bio je komentor 6 magistarskih radova i 5 doktorskih disertacija.

Za svoj rad dobio je niz priznanja među kojima povelju i **zlatnu značku** SOUR Prvomajska, Zagreb te nagradu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) **Josip Juraj Strossmayer** (2004.) za udžbenik: Z. Vukić; Lj. Kuljača: "Automatsko upravljanje – analiza linearnih sustava", Kigen, Zagreb, 2004.

Umirovljen je 31. listopada 2008. godine, a 20. studenog 2009. **Sveučilište u Zagrebu, Fakultet elektrotehnike i računarstva** izabrao ga je u počasno zvanje **Posebno Istaknuti Profesor**.

Zahvaljujući svom kolegi i mentoru na svemu prof. Vukić je završio svoje obraćanje riječima: "S obzirom na sve smatram da na kraju mogu reći za našeg Ljuba - BLAGO TOME KO DOVIJEK ŽIVI IMAO SE RAŠTA I RODITI"

U ime Vijeća, NZCH i njegovih prijatelja od Ljuba se oprostio **Dušan Mišković** riječima:

"Draga Branka, poštovani prijatelji i poznanici našeg Ljuba, drage Crnogorke i Crnogorci,

24. kolovoza 2018. oprostili smo se od prof. dr. sc. LJUBOMIRA KULJAČE, koji nas je napustio u 81. godini života. Otišao je još jedan iz plejade onih koji su nosili časno crnogorsko ime, jedan od utemeljitelja i osnivača Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, istaknuti znanstvenik i uglednik koji je trajno obilježio jedno razdoblje i značajno doprinio današnjem ugledu i položaju crnogorske zajednice u Zagrebu i Hrvatskoj.

Bio je predsjednik Društva "Montenegro" (1995. - 1999.) i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (1999. - 2001.) u prijelomnim i burnim godinama opstanka i organizacionog djelovanja crnogorskih društava u Republici Hrvatskoj, biran za člana Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u sva četiri dosadašnja izborna saziva. Upravo u ovim prijelomnim godinama Ljubov angažman i njegova energija kao i bespogovorna odlučnost, da je interes crnogorskog bića i njegovo organizaciono ustrojstvo iznad svih pojedinačnih interesa pogotovo iznad sitnosopstveničkih koji su rastakali crnogorsko biće, bio od presudnog utjecaja i odredio budućnost događanja.

Samo da podsjetim na par crtica toga vremena:

Nacionalna zajednica se pod presjedanjem Lubomira Kuljače tih godina jasno odredila i prema državnopravnom statusu Crne Gore i Crnogorcima. Usvojen je 5. svibnja 1999. *Stav o Crnogorskom pitanju*, koji na određeni način objedinjuje aktivnosti i nastojanja NZCH u cjelokupnom proteklom periodu (temeljen na pravu Crne Gore da bude samostalna i međunarodno priznata država), ali i postavlja

osnove budućeg djelovanja na internacionalizaciji crnogorskog pitanja. Tekst je dostavljen: Predsjedniku Vlade Republike Hrvatske, veleposlasticima država stalnih članica Vijeća sigurnosti UN, veleposlasticima Njemačke, Italije, Albanije, BiH, Makedonije, Slovenije, Predsjedniku Republike Crne Gore, Skupštini Republike Crne Gore, Predsjedniku Vlade Republike Crne Gore. Vrlo brzo, u srpnju mjesecu uoči Petrovdanskog sabora, 1999. upućeno je *Otvoreno pismo predsjedniku Vlade Republike Crne Gore, Filipu Vujanoviću*. Pred Konferenciju socijalističkih i socijaldemokratskih stranaka o Paktu o stabilnosti u jugoistočnoj Evropi u Beču upućeno je 20. 7. 1999. Pismo predsjedniku SDP Hrvatske Ivici Račanu, a neposredno pred održavanje Konferencije pakta o stabilnosti u Sarajevu 27. srpnja 1999. upućeno je *Otvoreno pismo sudionicima*. Naglasak u oba pisma bio je na samostalnoj i međunarodno priznatoj Republici Crnoj Gori i potrebi hitnog rješavanja crnogorskog pitanja. U hotelu *Panorama* u Zagrebu prvi put je organizirana manifestacija *Lučindanski susreti* (31. listopada 1999.) kojoj su prisustvovali brojni gosti i uzvanici, na njemu su uručene i povelje članstva, članovima Dukljanske akademije iz Republike Hrvatske. Rukovodstvo Nacionalne zajednice je pozitivno odgovorilo na inicijativu održavanja *Prvog kongresa crnogorskih iseljenika* u New Yorku 10. i 11. listopada 1999. godine i aktivno se uključilo u izradu osnovnih dokumenata vezanih za njegovo održavanje. Procjena da povezivanje crnogorskog iseljeničtva na svjetskoj razini i zajednička djelatnost mogu u mnogo čemu doprinijeti, ne samo očuvanju korijena, već i uspješnosti rješavanja crnogorskog pitanja, pokazao se u narednim godinama u potpunosti opravdanom. II. Kongres održan na Cetinju 2000. godine u cijelosti je bio i u organizacionom, i u sadržajnom, kao i dokumentacionom smislu proizvod NZCH, njenog rukovodstva i pojedinaca.

Tih godina je intenzivirana suradnja s matičnom državom i njenim institucijama. Postavljeni su solidni temelji na kojima se mogla "graditi" kuća. To je period u kojem je Ljubo odlučno insistirao na povijesnoj istini o Crnoj Gori, očuvanju njene tradicije i prezentaciji njene kulture na prostorima življenja u Gradu Zagrebu naročito, u vremenu koje lomilo ljude ali i države.

Bio je utemeljitelj je i redovni član Dukljanske akademije nauka i umjetnosti od njenog osnivanja, u Podgorici, 14. srpnja 1999. godine.

Kada neko iz kuće ponese zavjet i obavezu da su mu životna pravila čovjekoljublje, pravednost, odvažnost i poštenje, a takav si ti bio, onda je njemu osigurano mjesto među ljude, kako kažu stari Crnogorci, onda njegova biografija izgleda upravo ovako.

Stoga ti u ime tvojih poznanika i prijatelja želim još jednom zahvaliti na onom zajednički provedenom vremenu i prijateljstvu, kao i brojnim druženjima kod tebe i Branke na Pušći.

HVALA TI I SLAVA."

PORTO-ETNO FESTIVAL 2018.

Tekst napisao: Želimir Novaković / Fotografije snimio: Ištvan Širola

U Rijeci je u sklopu drugog izdanja glazbe i gastronomije dana 08. rujna 2018. godine održan Porto Etno festival.

Manifestacija koja je okupila veliki broj posjetitelja nudila je degustaciju raznih jela sa svih strana svijeta kao i stotinjak glazbenika. Nastupilo je 17 nacionalnih manjina i predstavnika gostujućih zemalja a čak sedam riječkih manjinskih zajednica održalo je folklorne nastupe.

Među njima svoj program izveo je i zbor NZC Rijeka sa tri pjesme i to: "Boko moja mila", " Oj devojko gdje si ruže brala i "Durmitore visoka planino". Nastup je ostao zapažen te pozdravljen od mnogobrojne publike.

Ovogodišnji Porto Etno pružio je autentičan doživljaj multikulturalnosti a riječ je o programu koji je najbolje održavao slogan cijelog projekta " Rijeka Europska prijestolnica kulture – Luka različitosti".

PRVA BRAČNA NOĆ

Tekst napisala: Suzana Krunić-Šegvić

Ako ste se ponadali da je riječ o mojoj prvoj bračnoj noći, e nije. Ako ste se ponadali da je o njegovoj, e nije ni to.

Riječ je o predstavi **Prva bračna noć** u izvedbi Slobodana Mračevića po scenariju Miodraga Karadžića, a u režiji Milana Karadžića. Urnebesna monodrama komičnog karaktera izvođena je kao prepoznavajući alter ego glumca Milutina Mime Karadžića.

Obradovani smo da je izvršni Slobodan Mračević ispred Zajednice Crnogoraca Split "oživio" ovaj humorističan tekst i na taj način nam približio arhaične običaje u Crnoj Gori.

U radnju nas uvodi narodna pjesma *Oj lijepa Crna Goro* Nikole Karovića i priča o vječnoj temi – braka. Na momka za koga smatraju da bi ga trebalo priženiti vrše pritisak i dovode mu nevjestu. Kad na kraju popusti dovedoše mu djevojku koja mu se niti ne sviđa, ali nakon nametnute svadbe dođe i prva bračna noć. Sve ipak završi sretno, rodi se nasljednik i prestanu dosadna zvocanja o ženidbi. Nije isključeno da ovakav način priženjivanja postoji i danas samo na suvremeniji način.

Monodrama "Prva bračna noć" održana je 14. rujna 2018. u prostorijama Gradskog kazališta mladih u Splitu i bila je humanitarnog karaktera.

Treba posebno istaknuti da je prihod od ulaznica bio namijenjen Centru za autizam – Split kojima je i uručeno oko 3000,00 kn. Centar je uručio Zahvalnicu jer ova akcija je hvale vrijedna. Program je sufinanciran iz Državnog proračuna putem Savjeta za nacionalne manjine. Nadamo se da će slijedeća predstava biti uskoro te da ćemo se opet od srca nasmijati.

STUDIJSKO PUTOVANJE

DUBROVNIK - CRNA GORA

Fotografije: Iz fundusa Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba

Od 12. do 14. listopada 2018. Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba organizirala je studijsko putovanje u Dubrovnik i Crnu Goru

Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba nakon zajedničkih sjednica u 2017. godini s Koordinacijama vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Vukovarsko-srijemske i Splitsko-dalmatinske županije, po svom godišnjem programu za 2018. godinu nastavlja sa susretima s predstavnicima nacionalnih manjina i lokalnih samouprava drugih županija. Tako je od 12. do 14. listopada organizirala i sastanak u Dubrovniku s predsjednicima vijeća nacionalnih manjina i predstavnicima Grada Dubrovnika. Zajedničkom sastanku Koordinacije VPM Grada Zagreba i predstavnika Dubrovnika u gradskom poglavarstvu u Dubrovniku prisustvovali su osim predsjednika, potpredsjednika i tajnika Koordinacije i Andrija Petrović, Voditelj službe za nacionalne manjine Grada Zagreba, a sa Dubrovačke strane sastanku Marko Potrebica, predsjednik Gradskog vijeća, Nada Medović, pročelnica Službe Gradskog vijeća, Milorad Vukanović, predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine u Gradu Dubrovniku, Esad Čustović, predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine u Gradu Dubrovniku. Tema sastanka bila je razmjena iskustva i suradnja manjinskih tijela s institucijama lokalnih samouprava. Nakon sjednice članovi zagrebačke Koordinacije obišli su znamenitosti Dubrovnika.

Nakon Dubrovnika otputovali smo u Kotor na susret s predstavnicima Hrvatskog građanskog društva, gospodi-

nom Tripom Shubertom, Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore gospodinom Zvinimirom Dekovićem kao i s parlamentarnim zastupnikom, gospodinom Andrijom Vukosanovićem. Na susretu je istaknuta jako dobra dosadašnja suradnja Hrvata iz Crne Gore s Crnogorcima u Hrvatskoj, ponosno činjenica da su upravo oni bili ti koji su svojim programskim aktivnostima gradili porušene mostove suradnje i vraćanja povjerenja dvije države.

Nakon upoznavanja sa Hrvatskom manjinom razgledali smo Kotor a sutradan posjetili Cetinje, nekadašnji glavni grad a sada prijestolicu Crne Gore, Lovćen i Skadarsko jezero. Na Cetinju smo se slikali ispred skulpture "U slavu Njegoševе misli", autora Dimitrija Popovića, poklon Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske gradu Cetinju.

TREĆA SJEDNICA MMO ODRŽANA U PODGORICI

Treća sjednica Međuvladinog Mješovitog odbora za provođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori održana je 27. rujna 2018. u Vili Gorica, u Podgorici.

Sjednicu su otvorili gospodin Valon Dasharami, supredsjedavajući crnogorske strane MMO-a, g. Zvonko Milas supredsjedavajući hrvatske strane MMO-a i sekretar MMO Predrag Mitrović, koji su izrazili zadovoljstvo nastavkom razgovora o unapređenju međunacionalnih odnosa dvije države. U obraćanjima su supredsjedavajući poručili da je pitanje unaprijeđenja položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica visoko pozicionirano u njihovim agendama, što je potvrđeno potpisivanjem Sporazuma koji su Crna Gora i Republika Hrvatska potpisale o zaštiti prava crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Crnoj Gori, potpisanom od strane predstavnika Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske, 14. siječnja 2009. godine, u Zagrebu.

Na trećoj sjednici međuvladinog mješovitog odbora za provođenje Sporazuma o zaštiti prava hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj predstavnici obje države razgovarali su o važnim temama od uzajamnog interesa. Obje države iskazale su jasnu opre-

dijeljenost u davanju pune podrške uvažavanju nacionalnog i kulturnog identiteta manjinskih naroda.

Također, iskazana je jasna namjera nastavljanja proaktivne politike unaprijeđenja položaja i zaštite prava manjinskih naroda.

Pozdravivši prethodnu uspješnu saradnju i dobro komunikaciju, predstavnici obje delegacije suglasili su se da, u narednom periodu, jačaju dalje vidove saradnje u spomenutim oblastima od interesa.

Događaji poput ovog očigledan su pokazatelj opredijeljenosti država Crne Gore i Hrvatske da pošalju jasnu poruku o važnosti postojanja i njegovanja različitosti, uvažavanja nacionalnog i kulturnog identiteta poštovanja različitih vjerskih uvjerenja, tradicije, običaja i drugih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao bogatstvu suvremenog građanskog društva.

Prije početka sjednice hrvatsko izaslanstvo na čelu s državnim tajnikom Zvonkom Milasom primio je crnogorski ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka. Sastanku je prisustvovala i ministrica bez portfelja Marija Vučinović. Tom prigodom dvije strane razmijenile su svoja iskustva u modalitetima zaštite manjinskih prava te se razgovaralo o međusobnoj suradnji glede zaštite prava i unaprijeđenja položaja hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori i crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

XII. SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NZCH

15. rujna 2018. godine održana je 12. sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska cesta 35.

Nakon što je utvrdio da su stečeni uvjeti za pravovaljano odlučivanje, predsjednik NZCH Danilo Ivezić predložio je dnevi red koji je jednoglasno usvojen. Prisutni su jednoglasno usvojili zapisnik XI. sjednice Predsjedništva. Pod drugom točkom dnevnog reda prisutne predsjednice i predsjednik crnogorskih udruga, članica NZCH, izvještale su o do sada realiziranim, usvojenim programima i obavezama do kraja godine.

Prisutni su jednoglasno donijeli sljedeće zaključke:

1. Svaka udruga treba imenovati člana Redakcije "Crnogorskog glasnika" (osobu/osobe zadužene za tekstove i fotografije)
2. Do 21.9.2018. svako udruženje treba dati datume održavanja programa dana crnogorske kulture: izložbe, filma i filmskog serijala (napraviti će se zajednički plakati i katalozi)
3. Uputiti Savjetu za nacionalne manjine molbu da se izložba Zlatka Glamočaka pomakne za 6/2019. godine; u slučaju da se to ne usvoji, izložbu će se pokušati organizirati putem nekih drugih programa.
4. Navedene programe "Dana crnogorske kulture" moguće je realizirati u sjedištima svakoga udruženja, što omogućuje brži dogovor i realizaciju

Pod trećom točkom dnevnog reda predstavljene su projekcije programa udruga i NZCH za 2019. godinu. Predsjednik

Danilo Ivezić dao je obrazloženja i smjernice vezano uz izradu prijedloga programa udruga i NZCH za 2019. godinu:

- Prijedloge programa moći će se prijavljivati na Javni poziv za sufinanciranje programa Savjeta za nacionalne manjine, koji će biti, kao i inače, objavljen u 12. mjesecu tekuće godine
- Pored vođenja računa o kontinuitetu rada i rukovođenju, treba omogućiti, otklanjajući sve zapreke, uključivanje mladih
- Kod izrade programa potrebno je, prvenstveno, voditi računa o kvaliteti i izvedivosti programa, a što će doprinijeti većem odazivu i članstva i lokalne zajednice
- Programi trebaju, po mogućnosti što više, biti djelo i "proizvod" samih udruga i njenog članstva
- Poseban je naglasak na manifestacije "Lučindanski susreti" i "Petrovdanski sabor" što se tiče određivanja svih potrebnih podataka (mjesto i vrijeme održavanja, precizno određeni i imenovani učesnici programa, troškovnici...)
- Do objave Javnog poziva za sufinanciranje programa Savjeta za nacionalne manjine ostaje još oko tri mjeseca, što je sasvim dovoljno da udruge naprave kvalitetne i provedive prijedloge programa, a utvrđivanje Prijedloga programa i udruga i NZCH bit će na sjednici Predsjedništva NZCH, koja će se održati uoči roka za predaju Prijedloga programa Savjetu za nacionalne manjine

Sa posljednjom točkom dnevnog reda, Danilo Ivezić je podsjetio i upoznao prisutne sa potrebom izrade Izvještaja udruga za razdoblje 7. – 9. mjesec 2018. godine, koji se predaje Savjetu za nacionalne manjine, posebno vodeći računa o svim traženim podacima i priložima, te zaključcima seminara Savjeta za nacionalne manjine, održanog u Splitu, a tiče se priprema za izbore za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina. Naime, izradit će se novi Izborni zakon vezan uz nacionalne manjine, koji će biti upućen svim udrugama na raspravu. I dalje će se tražiti istovremeno održavanje parlamentarnih i izbora nacionalnih manjina, a očekuje se da državne institucije brišu sve udruge koje više nisu legalne, iz Registra udruga RH (usklađene po Zakonu o udrugama iz 2014. g.).

MAGIČNA NOĆ U BILJARDI

MULTIDISCIPLINARNI PROJEKT DIMITRIJA POPOVIĆA I ANASTAZIJE MIRANOVIĆ

Prilog pripremio: Vesko Pejović; Fotografije: Saša Kovačević i Vesko Pejović

Multidisciplinarni umjetničko – modni projekat Dimitrija Popovića i Anastazije Miranović "Eros, krv i svetost" posvećen biblijskim ženama Juditi, Salomi i Mariji Magdaleni, otvoren je sinoć u Biljardi.

Riječ je o projektu koji spaja slikarstvo, modni dizajn, književnost, muziku, fotografije i video projekcije, o projektu koji je svojom magijom ispunio Biljardu.

Nakon nadahnutog recitovanja Dimitrijevih stihova posvećenih Juditi, Salomi i Mariji Magdaleni, jednog od najboljih crnogorskih glumaca Slobodana Marunovića, izložbu je pred velikim brojem ljubitelja umjetnosti iz cijele Crne Gore otvorio **Aleksandar Bogdanović**, ministar kulture:

"Dimitrije Popović značajnim je djelom svog opusa pokazao posebnu zainteresovanost za sve one intervencije ženskog principa u kojima su upravo krv i eros remetili često isuviše naglašenu transcendentnost velikih priča, čineći da se pojam svetosti razlije u sam život. Upravo su to bile neke

od najbitnijih subverzija koje su inspirisale ljudsku misao i umjetnost u njihovom otporu dogmi i patrijarhatu, vršći preraspodjelu moći u korist drugosti.

Insistiranjem na erosu i tjelesnosti, Dimitrije Popović pokazuje da nije samo u dosluhu sa tom tradicijom, već i

MAGDALENA

Usne od latica noćne ruže
 Dodiruju crveni prsti zaborava.
 U plodu sna topi se smola kajanja.
 Svjetlosni gral okamenjuje grudi.
 U sjenci raspletene kose
 Raste raspelo od jantara.

SALOMA

Gipko se tijelo u sječivu budi.
 U mladoj maternici pohote riđe
 Cvijet pohote mahnito cvjeta.
 Hobotnice bokova šire miris vatre.
 Nježna se stopala od zlata tope
 U vrelini smrti prorokove glave.

JUDITA

Noć se cijedi niz oštricu mača
 Rasuti nakit u pijanoj postelji
 Sedefasta put gori osvetom
 Strast se grči u ledenoj krvi
 Mirisom puti zora rosi smrt
 Holofernova glava tone u bezdan tišine.

sa onom fukoovskom interaktivnošću koja vlada između tijela i teksta, zahvaljujući čemu smo dobili jedan od najzabudljivijih opusa u razuđenom toku novovjekovne likovne umjetnosti, kojim je strukturirana svojevrsna semiotika tjelesnog. I uistinu, tijelo se uvijek ukazivalo kao remeti- lački faktor svakoj onoj moći koja je težila monolitnosti, a žensko tijelo je u takvim težnjama podlijegalo najvećem stepenu cenzure.

Popović je birao strazavjetne i novozavjetne narative u kojima se prepoznaje ženski subverzivni potencijal, a oni su mu omogućili da revidira nametnute antagonizme između erosa i svetosti, pokazujući da su ti antagonizmi suprotstavljeni ne samo ljudskoj prirodi već i samom hri- šćanskom svjetonazoru.

Anastazija Miranović je ovu Dimitrijevu pobunu protiv dogmatskih zadosti, oličenu u odbrani ženskog kao reme- tičkog, transponovala u kreacije koje svojom amblematič- nošću unose neophodnu dozu provokacije u proklamovanu suzdržanost ženske pojavnosti, na čemu su insistirali kako patrijarhat i puritanstvo tako i svi konzervativni ideološki koncepti.

Zato se ovi odjevni predmeti takođe mogu doživjeti kao svojevrsni tekst kojim se dopisuje mukotrpa priča žen- skog iskoraka iz svedenog prostora privatnosti, koji su joj omeđile jednako istorija i tradicija.

Večeras na Cetinju imamo priliku da se na jedan nesvaki- dašnji način podsjetimo na te priče čija će nas intrigantnost uvijek uzbuđivati, ali i tjerati na razmišljanje o zagonetnom odnosu čulnog i sakralnog. Ono što je sigurno, ovaj će multimedijalni događaj aktivirati sva naša čula."

Ovoj svetkovini kulture u prijestonom Cetinju poseban do- prinos je dao Gudački orkestar mladih, neposrednim izvođe- njem klasične muzike koja je pratila kompletno dešavanje. Događaj su organizovali Narodni muzej Crne Gore i Tu- ristička organizacija Prijestonice Cetinje, a izložba će biti otvorena do 25. marta 2019.

U katalogu koji prati izložbu dr. Anastazija Miranović je o Dimitrijevoj izložbi zapisala:

"Među značajnim temama kojima se Dimitrije Popović u svom umjetničkom stvaralaštvu kontinualno bavi, žena/ ženskost i sva kompleksnost njihovih fenomena intrigira umjetnikovu pažnju toliko da određenim biblijskim ženama posvećuje posebne cikluse.

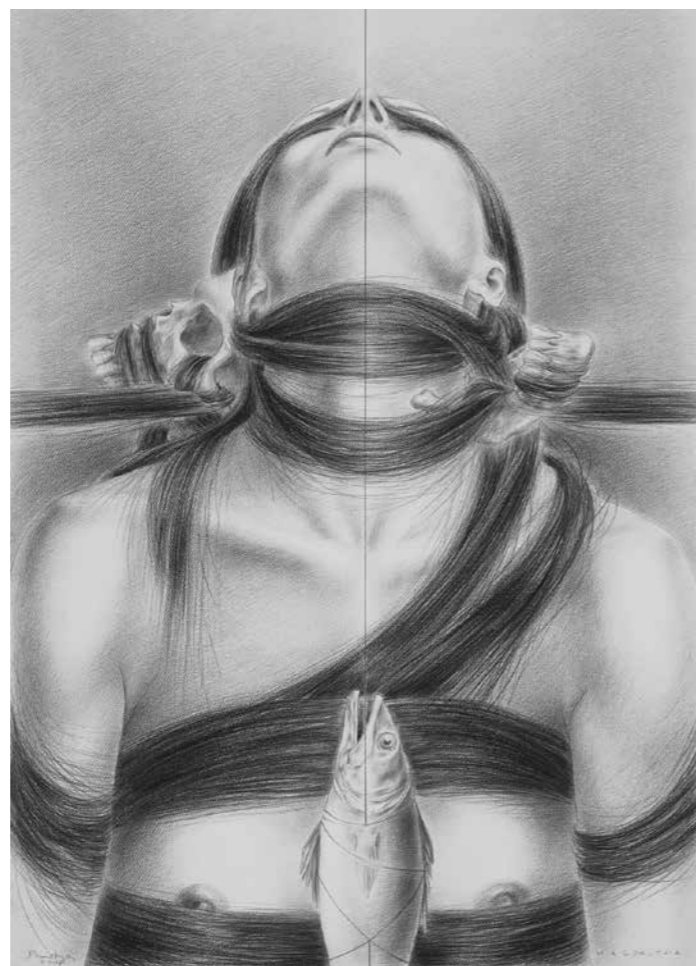
Judita, Saloma i Marija Magdalena su i pojedinačno motivi istoimenih slikarskih ciklusa Dimitrija Popovića, objedinje- nih u sklopu multidisciplinarnog / multimedijalnog projekta pod nazivom "Eros, krv i svetost", kako slovi i Dimitrijeva knjiga u kojoj se umjetnik kroz književni, filozofsko-estetski diskurs bavi ovom intrigantnom tematikom...

Projekat u Njegoševoj Biljardi na Cetinju, "Eros, krv i svetost" spaja kroz interaktivno prožimanje slikarstvo, modni dizajn, književnost, klasičnu muziku, fotografiju, video projekcije... i na posve osoben način "odškrinut će vrata" zamamno-ukletih svjetova – erosa i tanatosa, krvi i svetosti...

Dimitrije Popović nam ove suštinske teme donosi majstor- skom egzekucijom, lucidnom elegancijom umjetničkog, slikarskog spektakla, koji nikog ne ostavlja ravnodušnim. Nadam se da sam svojim kreativnim učešćem u ovom zajedničkom autorskom projektu makar djelomice dopri- nijela tom utisku."

Poštovani čitaoci, prilog ću završiti sa izvodom iz uvodnog teksta o ovom čiji su autori kustoskinje događaja Tatjana Jović i Isidora Kovačević.

Ovaj Popovićev ciklus radova inspirisao je istoričarku umjetnosti i modnu kreatorku Anastaziju Miranović da namjenski rađenu kolekciju odjevnih predmeta kreativno materijalizuje svojim umjetničkim izrazom. Izborom vrste i boje materijala, elegantnom formom haljina, sa ekstravagantnim detaljima naglašena je prefinjena ženska senzualnost, samosvjesnost i intrigantnost. Popović je biblijske žene tražio kako u teorijskim i likovnim djelima tako i u vitruoznim muzičkim bravurama i prefinjenosti umjetničkog izraza kroz odjevne predmete.

Ovo dvoje autora, različite ali ipak neodvojive profilacije, umjetnika i istoričarke umjetnosti, povezale su brojne teme, a najznačajnija je Petrar II Petrović Njegoš. Povodom 200-godišnjice Njegoševе smrti nastao je ciklus slika Misterijum Luče mikrokozma i namjenska modna kolekcija Pod kapom Njegoševom, za koju je Popović svojevremeno rekao da "...zbog svojih različitih komponenti, prevazilazi modnu revijuž". Izuzetna snaga, dostojanstvenost, atraktivnost i prefinjenost, krase concept večerašnjeg programa i ja sam zaista uživao. Ova modna priča je kvalitetom i kreativnošću, pokazala vitalnost tradicije kao izvorišta elemenata koji se mogu osavremeniti i učiniti da duže traju,

afirmišući istovremeno i Njegoša i modni izraz Anastazije Miranović. Ona je uspjela da napravi divne kreativne, imaginativne kreacije, sa bogatstvom izraza u bojama i kompoziciji i divnim spojem elegancije, ljepote, mističnosti, ali i senzualnosti.

Gledajući graciozne manekenke na pisti i ove kostime, vratio sam se u Njegoševo vrijeme, u doba romantizma, intezivno razmišljajući o njegovim portretima i stihovima, kao i o snazi i mističnosti, koje su njihov sastavni dio. Ovakva revija, po mom dubokom uvjerenju, zaslužuje piste Milana i Pariza. Da je Njegoš živ, sigurno bi večeras rekao: **Hvala Anastazija!**

U svom decenijskom radu na polju modnog dizajna, Miranović se nije udaljavala od crnogorske tematike. Inspiraciju je nalazila u događajima iz crnogorske tradicijske i istorijske prošlosti, likovima i djelima crnogorskih velikana – Vladimiru Dukljanskom, Njegošu, Petru Lubardi, Dimitriju Popoviću... Toplu mediteransku klimu i plavetnilo Jadrana i surovi crnogorski lovcenski krš, autorka ovih kolekcija spaja dobrotskom čipkom i crnogorskim zlatovezom i na taj način doprinosi očuvanju kulturne baštine svoga naroda.

Po riječima Mladena Lompара "Svako remek djelo je segment uzbudljivog kazivanja i tok iste raskoši. Svako je detalj iste riznice, dugačiji ali jednako važan za pravo stvaroca na svoje djelo.

DANI MIRKA KOVAČA 2018.

Peti **DANI MIRKA KOVAČA** održani su u Rovinju od 27. do 29. rujna.

Dani Mirka Kovača, vrijedna kulturna manifestacija, održavaju se prije svega zbog onih koji žele afirmirati pisanu riječ i koji vole lijepu riječ bez obzira na to iz kojeg okruženja dolaze, Hrvatske, Srbije, Crne Gore ili BiH. Mirko Kovač je bio jedan od najznačajnijih pisaca štokavskog narječja, nagrađivan i zabranjivan, sa sudbinom prognanika ovog podneblje, a sjećanje na njegov sjajan opus pokazuje da je snaga pisane riječi, u konačnici, ipak jača i značajnija od raznih igara na ovim prostorima.

I ovogodišnji Dani Mirka Kovača okupili su brojna značajna imena s područja književnosti i filma, bivše suradnike i prijatelje Mirka Kovača, među ostalim **Filipa Davida**, **Lordana Zafranovića** i mnoge druge. "Lijepo je biti u Rovinju, a da nije tako ne bi tu, kao u svom zavičaju, završio i Mirko Kovač", rekao je predsjednik žirija Vlaho Bogišić na dodjeljivanju nagrada u subotu navečer u rovinjskom kinu "Gandusio" i podsjetio na opus jednog od najvećih pisaca s ovog područja. O piscu se u Rovinju govorilo i na simpoziju u petak, dok je na samom otvorenju ovogodišnjih Dana Mirka Kovača prikazan film "Večernja

zvona" **Lordana Zafranovića** za koji je scenarij napisao upravo Kovač. Zafranović se i u svom izlaganju prisjetio suradnje s Kovačem koja je trajala punih dvadeset godina i koja je obilježila stvaralaštvo i jednog i drugog autora. "Kovač je prelazio na film, a ja na literaturu", rekao je, među ostalim, Zafranović. **Dragan Markovina** govorio je na temu nacionalizma i egzila, sudbini koju je sam prošao Mirko Kovač, dok je **Igor Štiks** održao predavanje na temu "Kome je važan Kovač" baveći se statusom autora i njegova djela danas.

Žiri u sastavu **Vlaho Bogišić**, **Predrag Antonijević**, **Enver Kazaz**, **Borka Pavićević** i **Dragan Radulović** dodijelio je za 2017. Godinu nagradu za najbolje djelo mladog autora **Bojanu Krivokapiću** za roman "Proleće se na put sprema" u izdanju Red boxa iz Beograda, dok je **Svetislav Basara** nagrađen za knjigu eseja "Pušaći crvenog bana" u izdanju beogradske Lagune. Nagrada za najbolji scenarij pripala je **Igoru Bezinoviću** i **Anti Zlatku Stolici** za film "Kratki izlet" u produkciji Studija Pangolin iz Zagreba. **Semezdin Mehmedinović** i njegova knjiga "Me' med, crvena bandana i pahuljica" u izdanju Frakture dobitnik je nagrade Mirko Kovač za najbolji roman 2017. godine.

ALEGORIJA O DUHU SVETOM

NOVA INSTALACIJA DIMITRIJA POPOVIĆA

Prilog pripremio: Vesko Pejović

Otvaranje koncertne sezone 2018 – 2019 upriličeno je 27. septembra u zagrebačkoj Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski izvođenjem Malerove Osme simfonije poznatije pod nazivom "Simfonija hiljade".

Ovo remek djelo bečkog kompozitora izvedeno je pod dirigentskom palicom ruskoga dirigenta svjetskog ugleda Dimitrija Kitajenka. U izvedbi su učestvovali Zagrebačka filharmonija, osam solista i tri hora Akademski hor Ivan Goran Kovačić, kamerni hor Ivan Filipović i djevojački zbor Zvezdice.

Iznad orkestra bio je izložen triptih Dimitrija Popovića naslovljen "Alegorija o Duhu Svetom" inspirisan temom Malerove simfonije.

U programskoj knjižici Koncertne dvorane izdate povodom koncerta objavljen je tekst **Dimitrija Popovića** o spomenutom triptihu.

"Za svoju se Osmu simfoniju Gustav Maler nadahnjivao srednjovjekovnom latinskom svečanom pjesmom Veni Creator Spiritus,, te završnom scenom Geteovog Fausta.

Ono što objedinjava smisao i značenje prvog i drugog dijela simfonije jest "iskupljenje snagom ljubavi". To iskupljenje nebi bilo moguće bez Hristovog dolaska na svijet i bez njegove žrtve.

U pjesmi se moli Creator Spiritus : "Daj Oca da upoznamo i Hrista Sina njegova...". Na izloženom triptihu nebeskim krilima plavog beskrajja sugerirana je nevidljiva prisutnost Duha Svetoga, čijim je posredovanjem Bogorodica začela Hrista. Stoga je jezgra kompozicije utjelovljeni duh, Sin Božji po kojem je Duh Sveti "Duh Utješitelj" i "Duh istine" onaj koji nadahnjuje čovjeka i onaj kojemu daruje "sedam darova".

Nadahnuće izraženo muzikom slavi Duha Svetoga koji se posredovanjem umjetničkog djela permanentno potvrđuje. Jer kako je istakao papa Ivan Pavle II "Bog je stvoritelj, a umjetnik stvaratelj. On, umjetnik, stvara od stvorenog, a sve stvoreno prožeto je Duhom Svetim. Duhovno prosvjetljenje čovjekovo daje snagu i smisao njegovu postojanju u kojem je ljubav temeljna vrijednost kojom je prožeto Malerovo remek djelo Simfonija hiljade".

Zbog velikog interesa publike za ovo Malerovo monumentalno djelo koncert će biti izveden i u subotu, 3. oktobra.

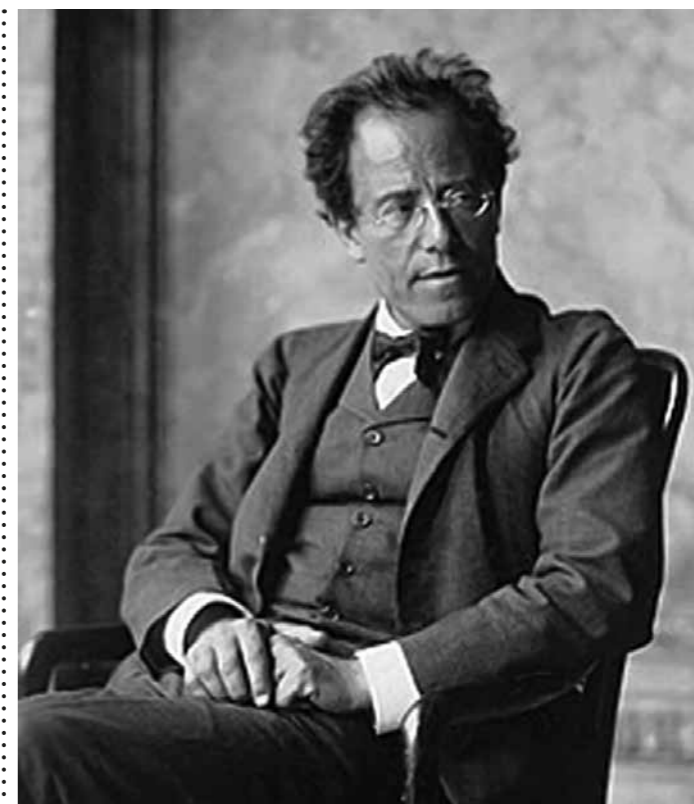
Austrijski kompozitor GUSTAV MALER (1860-1911), rođen je u jevrejskoj porodici kao drugo od dvanaestoro djece. Od najranijeg doba zanimala ga je muzika a sa četiri godine svirao je harmoniku. Istovremeno je završio gimnaziju i konzervatorijum a studirao je filozofiju i istoriju. Posle završetka studija, počinje da diriguje. Godine 1888., postaje direktor kraljevske opere u Budimpešti. Novembra 1889. godine izveo je svoju Prvu Simfoniju zvanu *Titan*.

Godine 1897. postaje dirigent dvorske opere u Beču, gde ostaje do jeseni 1907. godine. Ubrzo zatim postaje i njen direktor. Između 1898. i 1901. godine, diriguje i Bečkom Filharmonijom. Tih deset godina, bile su i najuspešniji period njegovog života i stvaralaštva. Tu se 1902. godine oženio Almom Marijom Šindler (1879—1964), sa kojom je dobio i dve ćerke.

Između 1907. i 1910. godine diriguje u Americi tokom zime, a ostatak godine u Evropi. Godine 1910. srce počinje da mu popušta, ali nastavlja da radi. Septembra te godine u Minhenu premijerno izvodi svoju Osmu Simfoniju, *Simfoniju Hiljade*.

Ponovni boravak u Americi morao je da prekine zbog bolesti. Tamo je u toku sezone 1910/11, od predviđenih 65, uspeo da održi 47 koncerata. Odlazi na lečenje u Pariz, a kako mu se zdravstveno stanje pogoršavalo, preneli su ga u Beč gde je i umro 18. maja 1911. godine u 23 časa i 5 minuta, od zapaljenja pluća.

Stvaralaštvo Gustava Malera, sastoji se pretežnim delom iz dva muzička područja: vokalne lirike i simfonijske muzike. Napisao je veći broj solo pjesama i 9 simfonija,

među kojima se ističe Osmu (1906.) pod nazivom Simfonija hiljade. Naziv je dobila po tome što je Maler predvideo hiljadu izvođača, što vokalnih, što instrumentalnih. U njoj je sjedinio instrumente i ljudski glas a posvetio je supruzi Almi. Simfonija je praizvedena 1910. u Münchenu iz takmošnju filharmoniju i zborove u kojima je pjevalo 850 ljudi.

Gustav Maler je bio jedna od najzanimljivijih i najoriginalnijih muzičkih ličnosti svoga doba i kasnijeg razvoja muzičke umetnosti.

POHVALA FAMILIJARNOSTI

O KNJIZI LIDIJE VUKČEVIĆ "ZEMLJA KAVA, MORE TINTA, NEBO RUZMARIN"

Tekst napisao: Tonko Maroević

Novom narativom Lidije Vukčević dobili smo knjigu ozbiljne iskustvenosti i lijepe pripovjednosti, roman empirijskoga tipa i živih, životnih referencija

Svoje poetske potencijale i narativne poticaje Lidija Vukčević možda najbolje i sretno sintetizira u romanesknoj prozi. Inače njena beletristička aktiva već broji znatan broj knjiga i neke od njih je usustavila i organizirala u obliku rječnika - kako što su Rječnik slučajnosti, tako i Rječnik nužnosti, a posebno i Moj filozofski rječnik, kao odavanje počasti završenom studiju filozofije.

Najnovije svoje djelo, roman koji shvaća kao familijarnu poemu okupila je oko proživljenih situacija i anegdotalnih povoda, zapamćenih epizoda i nezaboravnih likova, neizbježnih lirizacija i evokacija, koristeći širok repertoar motiva i povezujući razna vremena od 30-ih godina XX stoljeća do kraja prvog desetljeća novog vijeka. Ona ustvari sačinja mozaikalnu sagu od obiteljskih podataka i fragmenata vlastite egzistencije. Obuhvaća i mnoge prostore od skadarskih, primorskih i podgoričkih crnogorskih korijena, preko zagrebačko - samoborskih lokacija, pa sve do milansko-grenobleovskih stranstvovanja. Veći dio njena gradiva pisanja usko je vezan uz auto/biografske koordinate, no temperaturu pisanja i relevantnost izkaza u ovome djelu daju iskušnost vizura i bogatstvo leksika, istančanost formulacija i elastičnost asocijacija.

U romanu poetskoga naslova "Zemlja kava, more tinta, nebo ružmarin", drugom dijelu zamišljene obiteljske trilogije - prvi dio već smo dobili 2012. pod naslovom "Kiši li neprekidno nad Kotorom?" - Lidija Vukčević je usko povezala svoje dosadašnje iskustvo pisanja kratke priče, manjih fabularnih sekvencija u jedinstvenu strukturu romaneskne građe. Zanimljivo je kako se u novom romanu okreće i dokumentarnim tekstovima koje unosi u tekst kao ravnopravne tekstualne jedinice, bilo da se radi o djedovoj tapiji kojom preuzima vlasništvo kuće u Njegoševoj ulici u Podgorici ili o sadržaju obiteljskih pisama upućenih djeci na studije.

Uvodni taktovi romana pohvala su arhitekturi početka XX stoljeća, simbolu kuće i stanovanja, a šulcovska senzibilitet nije tek aluzija. Jedan dio gradiva pisanja i ovog štiva Lidije Vukčević usko je povezan uz tzv. realističke prosede i koordinate, no temperaturu pisanja i relevantnost izraza podiže stilizacija koja lako ispisuje lirsko nadahnuće, posvećenja zavičajnom krajoliku, uznošenja dra-

matskih situacija ili roditeljskih likova britkim dijalozima kojima postiže nova literarna uznošenja. Na tom je tragu imenovanje romanesknih likova ruskim imenima i prezimenom koji naznačuju sakralne vizure: Voznesensky, Vasilij, Ljudmila, Agnes...

Novom narativom Lidije Vukčević dobili smo knjigu ozbiljne iskustvenosti i lijepe pripovjednosti, roman empirijskoga tipa i živih, životnih referencija. Možemo otprve kazati kako nas začuđuje širina tematskog registra, ali još mnogo više uvjerljiv je način na koji su pojedini aspekti osobnosti i tipičnosti predstavljeni. Tekst romana u kojem se prati obiteljska rassetost između zavičajnosti i etabliranosti u novi milje najbliži je poetološkom konceptu magičnoga realizma i pravom meritumu knjige, jer je tema sama osvojila mogućnost slobode posvajanja svijeta oko sebe i obuhvaćanja svih aporija stvarnosti i uobrazilje.

Parafrazirajući autoričin naslov i usredištivši se na sadržajnu stranu, moramo naznačiti kako je zemaljsko primarno elementu kave, nebesko fragilnosti i opojnosti ružmarina, a morsko simbolu pisanja, tinti. Smatrajući da je povlašteno pisanje usmjereno primarno na autorefleksiju, životonosna drama biografije postaje ono nereflektirano izričito prisutno u odjeljcima i ulomcima, u svojim emanacijama i konzekvencijama.

Novim romanom Lidija Vukčević je ovom drugodjelom knjigom koncipirane trilogije eksplicirala, razvila i zakružila narativnu poetiku, dok je familijarna saga dobila svoju zavidnu pojavnost zanimljivih fabularnih atributa. Lidija Vukčević je svojim romanom osjetila potrebu da svoju biografsku amplitudu sagleda u znaku simboličnoga Krsta, takoreći na roditeljskom pragu i tragu, ali i u naglašenju vizuri ljudske sudbine kao povijesti raspeća.

TRAGOM PRVOG CRNOGORSKOG FILMA I ELMA

VII. PROJEKCIJA U 2018.

Nakon ljetne puze nastavljeno je sa projektom DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU. U organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, 6. 9. 2018. u Crnogorskom domu u Zagrebu, prikazani su dokumentarni filmovi: TRAGOM PRVOG CRNOGORSKOG FILMA i ELMA

TRAGOM PRVOG CRNOGORSKOG FILMA (34':45")

Priča o nastanku i snimanju prvog crnogorskog filma "Voskresenja ne biva bez smrti" (koji smo prikazali u okviru projekta Dokumentarni film u Crnogorskom domu, 11.12.2014.), o gorostasima, Crnogorcima u egzilu u Gati, koji su smogli snage da kroz ovaj film skrenu pažnju Evrope da postoji Crna Gora. Nakon 84 godine ostvario se njihov san. Iako je svoj život posvetio Crnoj Gori, Vladimir Popović – producent filma u egzilu, sahranjen je u Francuskoj, daleko od rodne grude. O njemu u ovom filmu govore njegov unuk Vanja Popović i poznati slikar Dimitrije Popović.

Autorica: Olivera Vukadinović; Producent: Lela Perović; Snimatelji: Momčilo Šušaković i Nenad Nikolić; Montaža: Miljan Bulajić

Proizvodnja: SAT RTCG 2014.

ELMA (22':40")

Priča o djevojci koja sa 18 godina radi sve muške poslove i bori se za opstanak na vrhu surove i lijepe planine Prokletije, u plavskoj opštini. Priču o njoj i prkosnoj borbi sa životom na planini pogledalo je na YOU TUBE kanalima preko pola miliona posjetilaca...

Film je dobitnik 3 ZLATNE MEDALJE: Međunarodni festival u Bugarskoj autorica Olivera Vukadinović; Festival press Vitez autorica Olivera Vukadinović i montažer Aleksandar Pejović, kao i pobjedničkog Pehara za produkciju RT CG.

Autorica: Olivera Vukadinović; Režija: Saša Terzić; Producent: Radivoje Brnović; Muzika: Mladen Nikčević; Montaža: Aleksandar Pejović

Proizvodnja: Dokumentarni program TV CG 2009.

Prikazivanje omogućio: ARHIV RTCG

PROGRAM JE ORGANIZIRAN UZ POMOĆ SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE RH I VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

DOKUMENTARNI
FILM U
CRNOGORSKOM DOMU

U NASTAVCIMA

Milisav S. Popović

Kada prilike od čovjeka načine razbucanu matriketu, pa se ovaj osjeti ko ugrđen plastelin: bez ljepote i boja – onda njegovo beznade, ljutnja i išklepani ponos traže galaktičko poravnanje. Ono glupo potvrđivanje od okoline. Da nisi tek tamo neka pančeta zavaljena među slanine. A ako i jesi, da si makar toliko svjež da zaslužuješ da te okače na izlog mesare.

S vremena na vrijeme, nos povrijeđenog karaktera počne da se šilji te čeljade želi da se izjada i opravda sebi... pride, da od svijeta prikupi što više simpatija i razumijevanja. Zato i ne čudi što svakojaki pozele da se posvete stvaralaštvu – umjetnost je sjajan način da prikažete posebnost (ako je posjedujete)...

"Istorija će da me pamti i pominje kroz epohe" – orgazmična tinjalica je svakog pisca. Ne zaboravite, pisanje je zbilja divna metoda ispoljavanja kreativnog naboja (*mahom rezervisana za siromašne*). Sve što je pritom potrebno da posjedujete – malo talenta i za tri broja veće srce od mozga. Valja imati i raspišljivu misao (kako god ovo protumačili). Izdavači znaju da prosječni kupac knjigu obično bira na osnovu popularnosti samog autora. Međutim, kada se radi o relativno novim imenima, i pisac i izdavač moraju da se uzdaju u snagu naslova. Zato, najveću prođu (i prodajni efekat) imaju takozvani vodiči do boljeg života. Ludi smo za ludacima koji su ukapirali sve.

Izuzetno su tražene: "Kako se srećno udati", "Kako da izgledate mlađe nego kad ste se rodili", "Kako da se srećno razvedete", "Muškarci su sa Marsa, žene sa Venere", "Vodič za pilates", "Pilates za vodiče", "Deset pravila o životu", "Pet pravila o životu", "Život bez pravila", "Jogom do dužeg penisa", "Kako čajem zategnuti lice i vaginu", "Kako produžiti penis prirodnim vježbama", "Šta ako dijete nije tvoje? Vodič za zamjenu", "Đakuzi za seljake". Naravno, pored ovakvih priručnika, klasična djela nemaju neku veliku šansu. U suštini, ako se tvorac drži oprobano recepta u stvaralaštvu – "svaka rupa ima svoju zakrpu", svi će biti u dobitku. Ovog puta ćemo se pozabaviti naslovima koji nisu nikad doživjela etiketu "bestselera" – a samim tim su mi i draži.

Uvijek su postojali osobenjakoivi toliko bogatog duha, da im je draže bilo da njihovo djelo bude čista provokacija – nego materijal u trei za lovorikama i tantijemama. Knjiga "Kako da otvorite firmu u 18 vijeku" je prodana ispod deset komada. "Italijanski bez riječi" i "Bio sam mučen od strane pigmejske kraljice sa brkovima" su više godina bile u izlogu jedne njujorške knjižare – bez prodanog numusa. Zanimljivo "Kako izbjegavati posao" od Vilijama Dž. Rejlja je prevedena na nekoliko jezika iako se malo ko može pohvaliti da je posjeduje. "Kako ukloniti braon fleke sa veša" i "Kako sa zadovoljstvom vršiti veću nuždu u šumi, u blizini sastajališta medvjeda" (od Ketlin Majer) su besplatno dijeljeni posjetiocima nacionalnog parka u jednoj američkoj državi. "Živjeti sa mrtvacem" iako je koštao svega jedan peni – punih dvadeset godina niko nije ni pogledao. "Fundamenti prđenja", neobičan priručnik koji je trebalo da pomogne ljudima lakih crijeva da ne ispuštaju gas tokom seksa je štampan 1727. godine u Londonu – i bio je dnevna tema jedne velike rasprave u britanskom Parlamentu. "312 načina za samoubistvo" od Sju I. Sajd je čak bila zabranjena. "Grčki poštar sa sela i njihov zadah od luka" od Džona Grišama je ustvari veoma zanimljiva knjiga... šteta što nije doživjela dopunu prvog izdanja (od svega 200 primjeraka). "Veliku knjigu o lezbejskim konjima" su napisale Alisa Surkis i Monika Nolan. "Ako ne možeš da živiš bez mene, kako to da nisi mrtav?" od Sintije Hamil je doži-

vjela koliku-toliku popularnost... "Šta vaš izmet govori o vama" je, u stvari, napisana od strane dva priznata američka ljekara – Džoš Ričmana i Aniš Šet, ali je naslov učinio da (korisna) knjiga završi na smetlištu civilizacije. I sad već čuvena "Dobar otac je sjajan ljubavnik".

Ubjedljivo najzanimljiviji naslovi krase dječju biblioteku – tu čak postoje urnebesni priručnici o odgoju mališana. Mnoga udruženja roditelja (Australija, Kanada i Portugal) su sudski protjerali većinu knjiga sa "nezgodnim sadržajima"... No, ako ih i ne možete (možda) naći kod nas, evo nekoliko interesantnih: "Zašto tvoja mama dahće noću?", "Dobili smo te slučajno, više nezgodom nego željom", "Nepoznati imaju najbolje slatkiše", "Magični svijet unutar bunara – slobodno uskoči", "Dječak koji je umro nakon što je pojeo pun tanjir povrća", "Tvoji košmari su istiniti", "Tatina nova žena, Robert", "Igra sa malo vode i utičnice", "Vrištanje, kukanje i skičanje kako bi dobio ono što želiš", "Šta to taj pas radi drugom psu?", "Tata pije zato što plačeš", "Ne ličiš ni na mamu ni na tatu? 100% si usvojen", "Kad su sline najukusnije", "Bake jedu malu djecu. Deke takođe.", "Djevojčice piške na dupe"....

* * *

Znate... humor je najdraža verzija gorčine. Način da se zasladi toliko toga, što zapravo i ne može da se proguta. Nekad, uz njega preležimo teške epizode... ali nikad ne odložimo nedaće na duže. Želim da se smijete i kada tuga štira put do suza... Ako postoje anđeli koji rade na osmijehe, znaće da ocijene tvoje "prinudno slijetanje" – i da ponude nešto bolje. *Ako to, kojim slučajem i ne urade... onda nekom treba oduzeti licencu za anđelovanje.* Želim ti priču što na klasiku vuče... sačuvanu među tvrde korice, one što se ne gule. Pa i da nema naslova... neka bude u nastavcima... jer, znadi... *ovo sve što je, nije način na koji će sve da ti bude.* *Napiši nešto što će zbilja da privuče... napiši "Priručnik za izgrebane duše". Prvi ću poći da je uzmem.* *Do tada, rukom mi pokaži gdje ti plače sunce...*

SAVJETI STARIJEM PISCU

POVODOM OBLJETNICE SMRTI DANILA KIŠA

Autor teksta: Lidija Vukčević

Njegovaj vjeru u vladajuće ideologije i prinčeve.
 Drži se blizu prinčevima.
 Zagadi svoj govor jezikom ideologija.
 Ne vjeruj da si moćniji od generala, ali se mjeri s njima.
 Vjeruj da si jači od generala, ali se mjeri s njima.
 Vjeruj u utopijske projekte, osim u one koje sam stvaraš.
 Ne budi jednako gord prema prinčevima i prema gomili.
 Nemaj čistu savjest u odnosu na privilegije koje ti tvoj zanat pisca donosi.
 Sreću svog izbora poveži s klasnom opresijom.
 Budi opsjednut historijskom hitnjom i vjeruj u metaforu o vozovima historije.
 Uskači, dakle, u «vozove historije», jer to nije samo glupava metafora.
 Nemaj uvijek na umu misao: »Tko je sve promašio, pogodio je cilj«.
 Piši reportaže iz zemalja u kojimAa si boravio; piši uostalom reportaže, ti si i novinar.
 Vjeruj u statistike, u cifre, u javne izjave: stvarnost je ono što se vidi golim okom.
 Posjećuj fabrike, kolhoze, radilišta: napredak je ono što se vidi golim okom.
 Bavi se ekonomijom, sociologijom, psihoanalizom.
 Slijedi istočnjačke filozofije, zen budizam i td.,: ti nemaš pametnija posla.
 Budi svjestan činjenice da fantazija nije sestra laži, i stoga je bezopasna.
 Udružuj se : pisac nije sam.
 Vjeruj onima koji kažu da je ovo najgori od svih svjetova.
 Vjeruj prorocima, jer ti nisi prorok.
 Budi prorok, jer tvoje je oružje vjera.
 Nemaj mirnu savjest: prinčevi te se tiču, jer ti nisi princ.
 Nemaj mirnu savjest: rudari te se tiču, jer ti nisi rudar.
 Znaj da ono što si rekao u novinama, propalo je zauvijek: to je tek treset.
 Piši po narudžbi dana.
 Kladi se na trenutak, nećeš se kajati.
 Kladi se na vječnost, nećeš se kajati.
 Budi zadovoljan svojom sudbinom, jer samo su budale nezadovoljne.
 Budi nezadovoljan svojom sudbinom, jer ti nisi izabranik.
 Traži moralno opravdanje za one koji su te izdali.
 Ne čuvaj se «užasavajuće dosljednosti».
 Čuvaj se pravih analogija.

Vjeruj onima koji jeftino plaćaju svoju dosljednost.
 Vjeruj onima koji svoju dosljednost skupo naplaćuju.
 Zastupaj relativizam svih vrijednosti: hijerarhija vrijednosti ne postoji.
 Nagrade koje ti dodjeljuju prinčevi, ne primaj s ravnodušnošću, ali sve čini da ih ne zaslužiš.
 Ne vjeruj da je jezik na kojem pišeš najbolji od svih jezika, jer ti drugi imaš.
 Ne vjeruj da je jezik na kojem pišeš najbolji od svih, jer bi ga zamijenio i za jedan drugi.

«Jer govoriš: bogat sam, i obogatio sam se, i ništa ne potrebujem; a ne znaš da si ti nesrećan, i nevoljan, i siromah, i slijep, i go». (Otkrivenje, Jov., 3, 17)

Budi servilan, jer će te prinčevi uzeti za perjanika.
 Budi naduven, jer ćeš tad ličiti na perjanike prinčeva.
 Dozvoli da te uvjere da je tvoje pisanje društveno nekorisno.
 Misli da je tvoje pisanje «društveno koristan posao».
 Misli da si i ti sam koristan član društva.
 Dozvoli da te uvjere da si stoga društveni parazit.
 Ne vjeruj da tvoj sonet vrijedi više od govora političara i prinčeva.
 Znaj da tvoj sonet znači nešto spram retorike političara i prinčeva.
 Nemaj o svemu svoje mišljenje.
 Reci o svemu svoje mišljenje.
 Tebe riječi najviše koštaju.
 Tvoje su riječi najjeftinije.
 Nastupaj u ime svoje nacije, jer zar nisu tu da bi bio njen predstavnik?
 Budi u opoziciji, jer ti si naspram, ti nisi dolje.
 Budi uz vlast i prinčeve, jer ti si ispod njih.
 Ne bori se protiv društvenih nepravdi, ali pravi od toga program.
 Daj da te borba protiv društvenih nepravdi skrene s puta.
 Upoznaj misao drugih, zatim je prihvati.
 Stvaraj politički program, stvaraj bilo kakav program:jer ti stvaraš iz pepela i kozmosa svijeta.
 Čuvaj se onih koji ti nude privremena rješenja.
 Budi pisac manjina.
 Čim te neka zajednica odbije, usklikni, s ljubavlju!
 Piši za «prosječnog čitatelja»: nijedan čitatelj nije natprosječan.
 Piši za elitu, elita postoji: elita nisi ti.
 Misli o smrti, ali ne zaboravi da si besmrtn.
 Vjeruj u besmrtnost pisca, to nisu profesorske gluposti.
 Budi tragično ozbiljan, jer to nije komično.
 Budi komedijant, jer boljari su navikli da ih zabavljaju.
 Budi luda dvorova!
 Misli da su pisci «savjest čovječanstva»: vidio si toliko hrabrih.
 Daj da te uvjere da si nitko i ništa: nisi još vidio da se boljari boje pjesnika.

Idi za svoju ideju u smrt, no ne nagovaraj nikoga da gine.
 Budi kukavica, jer ti znaš što je čovjek.
 Zaboravi na to da herojstvo zahtijeva visoku cijenu.
 Piši za praznike i jubileje.
 Piši pohvalnice, da bi se kajao.
 Piši posmrtno slovo narodnim velikanima, da bi se kajao.
 Kad govoriš istinu - ne ćutiš.
 Čuvaj se istina.

Kad je opće slavlje, nema razloga da i ti ne sudjeluješ.
 Čini usluge prinčevima i boljarima.
 Traži usluge od prinčeva i boljara.
 Budi tolerantan iz učtivosti.
 Istjeruj pravdu na konac: ospori budalu.
 Dozvoli da te uvjere da smo svi jednako u pravu, i da o ukusima ne treba raspravljati.

Kad obojica sugovornika imaju pravo, to još ne znači da obojica nemaju krivo.
 Ne dozvoliti da drugi ima krivo, štiti nas jedne druge opasnosti: da povjerujemo u krivnju svih.
 Raspravljaj sa znalcima o stvarima koje čuju od tebe prvi puta.
 Imaj misiju.
 Kloni se onih koji misle da nemaju misiju.
 Vjeruj u mišljenje.
 Vjeruj u intuiciju.
 Ne čuvaj se cinizma, pa ni vlastitog.
 Izbjegni ako možeš, opća mjesta i citate.
 Budi kukavica i priznaj: I sam bih napisao Aragonovu pjesmu na Aragonovu mjestu.
 Traži i za to olakšavajuće okolnosti.
 Dopusti da su u polemici Sartre-Camus obojica bili u pravu.
 Vjeruj i u automatsko pisanje i u «svjesnu nejasnost» - ti ne težiš jasnoći.
 Prihvati književne škole koje ti nameću, u koje te svrstavaju.
 Na pomen «socijalističkog realizma» nastavi razgovor.
 Na temu «angažirana književnost» ne šuti kao riba: stvar ne prepuštaš profesorima.
 Onoga tko ne uspoređuje koncentracijske logore s kolektivnim ludilom, pošalji van.
 Tko tvrdi da je Kolima bila isti Auschwitz – daj mu da čita svjedočanstva.
 Tko tvrdi da su u Auschwitzu trijebili samo uši a ne ljude- jednako tako.
 Segui il raro e lascia dir la gente.

Prema/ **Danilo Kiš: Saveti mladom piscu**

(*Život, Literatura*, Svjetlost, Sarajevo, 1990. str.85.-90.)

KAKO JE GOVORIO DANILO KIŠ

POVODOM OBLJETNICE SMRTI DANILA KIŠA

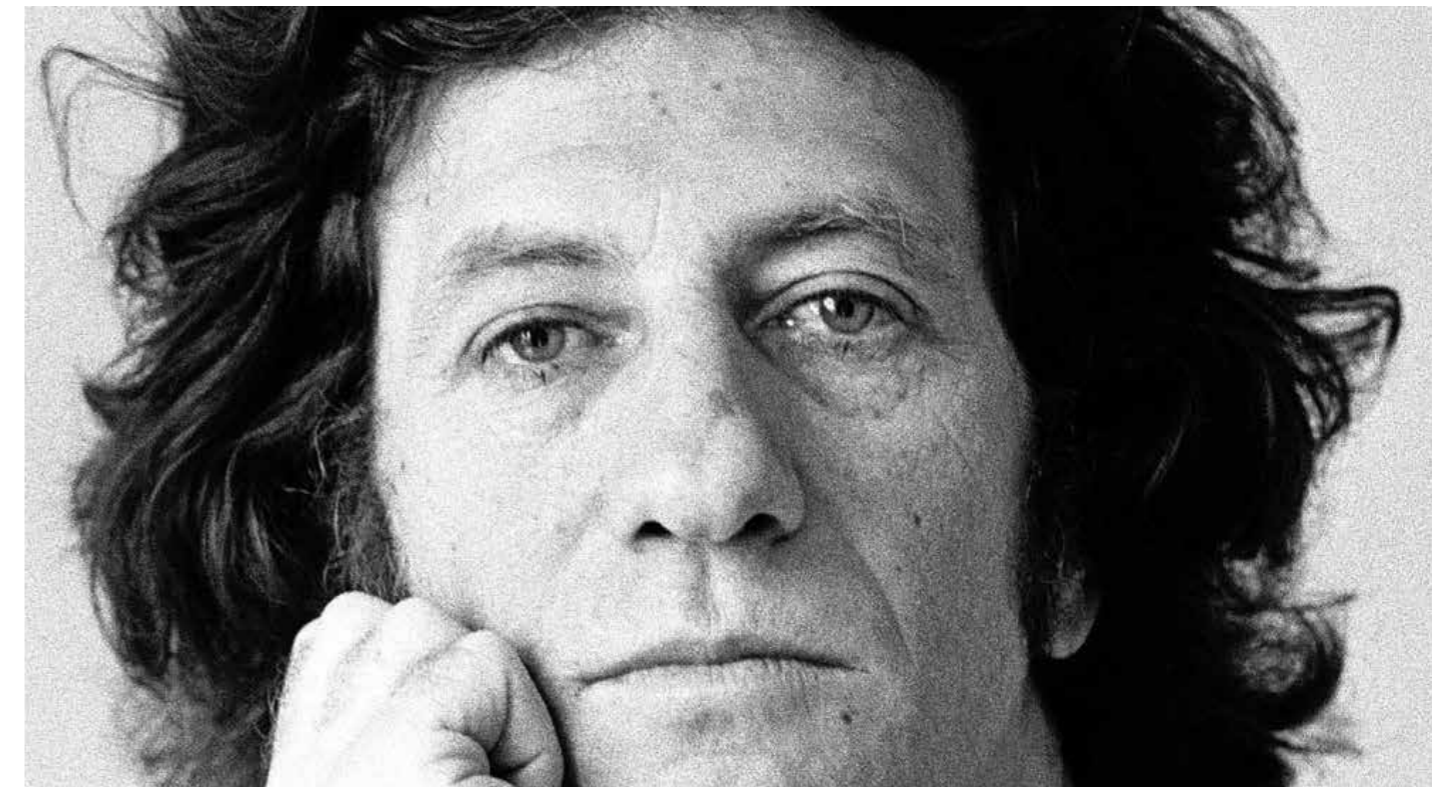
Izvor: Portala Cafe del Montenegro

Ne piši za prosječnog čitaoca; svi su čitaoci prosječni. Ne piši za elitu, elita ne postoji; elita si ti. : Porodica Kiš se iz Subotice preselila u Novi Sad gdje je Danilo krenuo u osnovnu školu.

Pisao je potresno, mračno, iskreno. Njegovao je lirski stil pripovijedanja, povremeno bježeći u sanjarenje, nezadovoljan realnošću. Kao što je i sam govorio: "Pisanje mi, prije svega, služi kao nadoknada za život koji sam već kao dijete zamišljao drugačijim od onog koji vodim." Zato je i njegov uticaj na istoriju književnosti nemjerljiv, piše sajt Kultiviši se. Život bi tekao mirno i svojim uobičajenim tokom da godine koje su dolazile nijesu bile ispunjene mržnjom i ratnim strahotama. Godine 1942. Danilo se sa porodicom preselio u očev zavičaj, u Mađarsku, da bi već 1944. godine njegov otac zajedno sa brojnim rođacima bio odveden najprije u Zalegerseg (u zapadnom dijelu Mađarske), a potom u Aušvic.

Danilo Kiš rodio se 22. februara 1935. godine u Subotici. Njegov otac Eduard Kiš bio je mađarski Jevrejin, viši inspektor državnih željeznica, a majka Milica Dragičević bila je "crnogorska ljepotica", kako je Danilo kasnije pisao, koja je upoznala Eduarda Kiša dok je bila u posjeti sestri u Subotici. Gotovo da se niko od njih nije vratio. Gubitak oca je tragično uticao na Danila i on je svoju utjehu pronalazio u pisanju pjesama. Prvu pjesmu napisao je sa samo devet godina.

Kiš je sebe nazivao "etnografskom rijetkošću" upravo zbog toga što je rođen u Subotici, gradu na granici sa Mađarskom, u tadašnjoj Jugoslaviji, u mješovitoj porodici tako da je bio jugoslovenski građanin jevrejskog, mađarskog, srpskog i crnogorskog porijekla. Milica i Eduard su pored Danila imali i ćerku Danicu, koja je bila tri godine starija od brata. Sa majkom i sestrom se Danilo preselio na Cetinje, kod ujaka Rista Dragičevića, istoričara i Njegoševog biografa. Tamo je završio gimnaziju. Tokom svojih gimnazijskih dana Danilo je pisao pjesme i prevodio francuske, ruske i mađarske pjesnike. U Beogradu je 1954. godine upisao Filozofski fakultet i diplomirao kao prvi student na novoosnovanoj katedri za opštu književnost. Bio je dobar student i zbog toga mu je osnivač katedre Vojislav Đurić predlagao da bude asistent.

Danilo je odabrao drugačiji put. Još kao student objavljivao je svoje radove, a tri godine proveo je kao član redakcije časopisa Vidik. Počeo se kretati u visokim književnim krugovima. Danju bi sjedio u Narodnoj biblioteci, a noću bi se pretvarao u boema. Spavao je, po sopstvenom priznanju, "u međuvremenu".

Po završetku studija otišao je u Pariz gdje je radio kao lektor i prevodilac. Tada nastaju njegovi romani "Mansarda" i "Psalam 44". Njegovi preci poticali su iz Alzasa i kao trgovci gušćijim perjem stigli su u Mađarsku. Danilo je tu, inspirisan svojim korijenima, napisao roman "Bašta, pepeo". Svoje najranije uspomene pretočio je u knjigu poznatu kao "Rani jadi". Treća knjiga iz njegovog porodičnog ciklusa je "Pješčanik", knjiga za koju je dobio NIN-ovu nagradu. Ovom knjigom je Danilo, na neki način, zaokružio svoju autobiografiju.

Skandal Kiš

Dok je radio na univerzitetu u Bordou nastala je knjiga "Grobница za Borisa Davidoviča". Ova njegova knjiga uzburkala je književnu kritiku i podijelila čitalačku publiku na one koji su ga hvalili i one koji su ga smatrali plagijatorom.

Danilo je pokušao da da objašnjenje te sporne knjige u sljedećoj koja se zove "Čas anatomije". I poslije toga je ostao neshvaćen i razočaran i upravo je to bio razlog što se odlučio na dobrovoljno izgnanstvo. Vratio se u Francusku i u tom periodu nastaju njegova djela "Noć i magla", "Homo poeticus" i "Enciklopedija mrtvih".

Nagrade "Skender Kulenović" i francuski orden "Vitez

umjetnosti i književnosti" dobio je 1986. godine, a već 1988. godine dobio je dvije prestižne književne nagrade u Njemačkoj i Italiji. Iste godine je izabran i za dopisnog člana SANU. Sa novinarom Gabijem Glajšmanom objavio je knjigu autobiografskih odlomaka "Život i literatura", a sa rediteljem Aleksandrom Mandićem je boraveći u Izraelu snimio dokumentarnu seriju "Goli život".

Svoj život proveo je u braku sa Mirjanom Miočinović od 1962. do 1981. godine, a zadnje godine proveo je sa Paskal Depeš.

Umro je od karcinoma pluća 15. oktobra 1989. godine. Sahranjen je u Aleji zaslužnih velikana u Beogradu.

Iako je pred sam kraj izjavio da je jedino što ga istinski boli život, on ga je veoma volio. Na pitanje koja mu je neostvarena želja rekao je: "Da se obogatim." "Šta bi radio da zgrneš milione?" pitali su ga. "Kako šta? Sjedio bih ispred "Kupole" u Parizu, pio "kurvoazje", pušio "goloaz" i gledao kako svijet prolazi. Ima li nešto bolje?" "Pa to ionako svaki dan radiš." "Samo kad imam novca, ali ni onda bezbrižno, jer se plašim da će mi uskoro možda doći crni dani."

Danilo Kiš je bio jedinstven, što se tiče života i što se tiče književnosti. Zato je bilo nezamislivo teško pokušati smjestiti ga negdje, naljepiti mu bilo koji epitet koji ide sa gomilom. On nikada nije išao sa gomilom i za njom i zato nije mogao živjeti život rasterećen i bez briga. Tu svoju osobenost najbolje je opisao on sam: "Ne volim ljude koji se izvlače iz svega kao kišne gliste. Bez ožiljka i bez ogrebotine. Komedijaši."

IVAN CRNOJEVIĆ

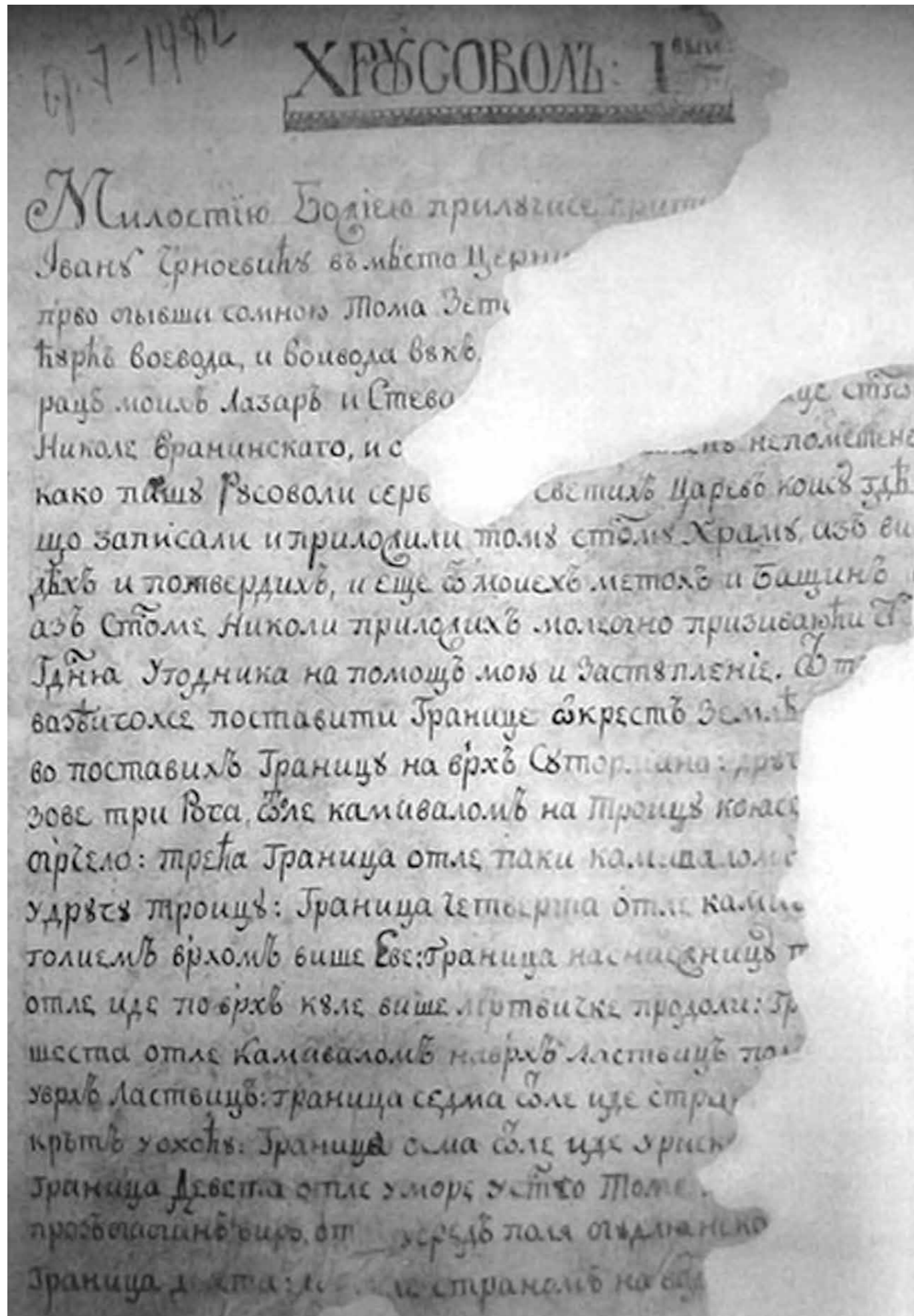
DIO III.

Izvor: Duklja - Zeta - Crna Gora VOJISLAVLJEVIĆI - BALŠIĆI - CRNOJEVIĆI / napisao Đrođe Borozan

Senat je pošao od procjene da se nova odbrambena zona pomijera prema gradovima u primorju, te da se vojni kontingenti za odbranu upućuju u Kotor, Budvu, Bar i Ulcinj. Zbog toga je providuru flote Tomazu Malpijeru povjerio pregovore s rumelijskim beglerbegom. Teško bolesnog Malpijera, zamijenio je Zuan Dario, s ovlašćenjem da Skadar ustupi napadačima, pod uslovom da ga stanovništvo sa imovinom može napustiti. Činilo se da su Mlečani Skadar žrtvovali čim je mletački kancelar počeo pregovore sa sultanom, iznoseći kao prvi uslov da vojnici i građani, koji to žele, prethodno napuste grad. Već 25. januara 1479. mir je zaključen. Procijenjeno je da bi za trajan mir bilo dobro sultanu ustupiti gotovo polovinu zetskih i albanskih teritorija. Ugovorom je bilo predviđeno da Mlečani, pored Skadra i još nekih mjesta na Levantu, sultanu plate 100.000 dukata ratne odštete, kao i 10.000 dukata godišnjeg tributa za slobodnu trgovinu. Riješeno je, takođe, da Venecija zadrži Drač i zetske primorske gradove – Ulcinj, Bar, Budvu i Kotor, glavni administrativni centar mletačke uprave.

Ivan Crnojević, čiji se ratnički duh osjećao u svim mletačkim uspjesima tokom ovog ratovanja, u ugovoru nije ni pomenut. Izgubio je prijestoni grad Žabljak, ali je zadržao gospodarstvo nad krajevima podlovcenske Crne Gore. Sultan Mehmed II. nije želio da u Ivanu Crnojeviću vidi mletačkog "službenika", već oblasnog gospodara sa kojim

se želio konačno razračunati. Iz Podgorice su upućeni vojni kontingenti koji su poslije teških borbi uspjeli zetskog gospodara da potisnu iz Zete. Mlečani, umjesto datih obećanja i garancija sigurnosti, prepustili su ga sudbini samosnalaženja. Tako je zetski gospodar, umjesto u Veneciji, pribježište našao u južnoj Italiji kod napuljskog kralja.

Nema potvrde u istorijskim izvorima da su Osmanlije ovakvim ishodom zagospodarile i podlovcenskim dijelom Crne Gore, ali je sasvim sigurno da su njihove posade zaposjele Žabljak i Obod. To što Ivan nije otputovao u Veneciju, nameće razmišljanja da je bio razočaran separatnim mirom o predaji Skadra, koji je zaključen mimo njega. Do danas u mletačkim izvorima ne nalazimo razloge zbog čega je otišao u Apuliju kod napuljskog kralja Erantea i pokušao da dobije pomoć od pape, italijanskih državnica i ugarskog kralja. Ovo dvogodišnje diplomatsko djelovanje završilo se neuspjehom, tako da mu je preostalo jedino da se vrati i nastavi ratovanje koje, u međuvremenu, njegovi rođaci i savremenici nijesu prekidali. Uprkos snažnom otporu i žrtvovanju, osmanska vlast je uspostavljena u krajevima koje su po dogovoru sa Mletačkom republikom dobili. Sjedište novonastalog sandžaka postao je Skadar, čiji je gradski distrikt uvećan pridodavanjem Zabojske, oduzete od ulcinjskog i Mrkojevića od barskog distrikta sa okolinom jezerske krajine. Tako su, osim ranije zauzetih gradova Meduna i Podgorice, sastavu Skadarskog sandžaka pripali Žabljak i ostrva na Skadarskom jezeru.

Ovako zaključenim mirom, Mlečani su omogućili da osmanska vlast svede prostor njihovog ratnog saveznika "vojvode Ivana" na uzani podlovcenski prostor. Time je stanovništvo, nezadovoljno i iscrpljeno ovim ratovanjem, prihvatilo osmansku vlast. Grbljani, Paštrovići, Crmničani i seljaci iz okoline Budve ubjeđivali su turske pregovarače da su i ranije priznavali vlast Ivana Crnojevića. Razlog takvom ponašanju nalazili su u tadašnjem poštovanju njihove vjerske tradicije i prava na zemlju. Nasuprot njima, kotorski providur je dokazivao da se radi o starim odmetnicima, koji takvim ponašanjem otvaraju mogućnost za povratak Ivanu Crnojeviću, njihovom stvarnom gospodaru. O tome kako su pregovarali osmanski i mletački predstavnici u vezi sa pomenutim stanovništvom ovih krajeva, svjedoči podatak da je u aprilu 1481., neposredno pred smrt, sultan Mehmed II. "iz čiste ljubavi i prijateljstva" priznao Mlečanima pravo na Grbalj i Paštroviće. Tursko-mletačka granica je utvrđena u brdima iznad mora i Skadarskog jezera sa znatno suženim mletačkim distriktima Budve, Bara i Ulcinja. Nezadovoljan ovakvim razgraničenjem, mletački Senat će preko baila slati česte žalbe, vodeći računa pritom da time ne izazove kršenje mira. Pogrančni sporovi i nevolje stanovništva Crne Gore u zaleđu, kao i egzistencijalna odbrana, bile su čest predmet pažnje kotorskog providura i podgoričkog kadije.

U takvim uslovima, stigla je vijest da je sultan Mehmed II., veliki osvajač Konstantinopolja, 3. maja 1481. umro. Vlast

u carstvu zapala je u krizu zbog borbe za prijesto između njegovih snova Bajazita i Džema. Ovakvo stanje pokušao je da iskoristi ugarski kralj Matija Korvin, pokretanjem novog krstaškog rata za protjerivanje Osmanlija iz Evrope, računajući na podršku pape i vladara zapadnoevropskih zemalja. Na to je vjerovatno računao i crnogorski gospodar Ivan Crnojević. Dok je pokušavao da preko napuljskog kralja inicira stvaranje antiosmanske lige, Ivan Crnojević je, putujući kroz Ankonu, obavio poklonjenje bogorodičinom hramu u Loretu, zavjetujući se tom prilikom da će, po povratku u domovinu, podići crkvu u njenu čast. Ostaje nepoznato što je sve za vrijeme dvogodišnjeg odsustva iz zemlje preduzeo u uzaludnim pokušajima povratka u tri navrata, sve do dolaska u Dubrovnik koji su zabilježili notari. Naime, kratak boravak Ivana Crnojevića i Leke Dučkadića, sredinom juna 1481. u Dubrovniku uz konstataciju da obojica "odletješe u Albaniju", daje pravo pretpostavke njihovog angažovanja u antiosmanskom pokretu koji je inicirao Matija Korvin nakon smrti sultana Mehmeda II.

Sredinom juna 1481, Ivan se vratio i do septembra uspio da potisne osmanlijsku vlast uz nekoliko značajnijih vojnih pobjeda. Međutim, u isto vrijeme, sultanski prijesto preuzeo je Bajazit II. (1481 – 1512), koje je 22. Juna 1481. Porazio vojsku brata Džema i prinudio ga da spas traži na Rodosu kod Jovanovaca, a zatim i kod zapadnih vladara koji su ga pokušali koristiti za pokretanje opšteg rata protiv Osmanlija. Mlečani su požurili da sa novim sultanom potvrde mir iz 1479. i u tome uspjeli već u januaru 1482. U novonastalim uslovima, Ivan Crnojević je bio prinuđen da prihvati obaveze plaćanja 700 dukata godišnjeg harača, kao i u vrijeme sultana Meahmeda II., kada je ovakav potez prihvatio od 1472. Uprkos ove obaveze, samostalno je gospodario u podlovcenskoj Crnoj Gori, uporno je braneći i izgrađujući novo državno jezgro s centrom u Cetinjskom polju. Upravo tamo je, najvjerovatnije poslije 1475., preselio vladarsko sjedište, nakon šestogodišnjeg stolovanja na Obodu. U skrovitoj podlovcenskoj kotlini, do tada poznatoj pod nazivom Dolac, već 1482. sagradio je dvor i mjesto Cetinje učinio političkim središtem. Čine se opravdanim pitanja istoričara – čemu izgradnja takvog strategijskog uporišta izvan kontrole osmanske vlasti, ako je bio sultanov vazal. Nema sumnje da je sloboda djelovanja Ivana Crnojevića bila ograničena i time što su Mlečani, kad im je odgovaralo, s njim održavali veze preko poslanika (baila) na sultanovom dvoru, ali je u unutrašnjim poslovima bio potpuno samostalan. Nakon preuzete poreske obaveze, od Osmanlija nije napadan, a u oblasti kojom je upravljao nije bilo sultanovih podanika. Što se tiče granice između Ivanovih i osmanlijskih posjeda, ona je išla između Pješivaca, Bjelopavlića, duž Zete i Morače, tako da su pod sultanovom vlašću ostali Podgorica, Medun i Žabljak. Poznato je da su 1485. pod osmanskom vlašću bili krajevi Pipera, Kuča, Hota i Bjelopavlića.

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Sarma od kisjelog kupusa sa orasima

Sastojci (za 10 osoba):

- glavica kupusa.....2 kg
- crni luk.....5 glavica
- ulje.....3 kašike
- pirinač.....1 šolja od bijele kafe
- brašno.....2 kašike
- papar.....1 kašičica
- samljevani orasi.....100 g

Priprema:

Glavicu kupusa od dva kilograma očistiti od korijena i kvarnih listova, a zatim svaki list odvojiti od glavice. Ako je veliki, presjeći ga na polovinu. Svakom listu sasjeći debelu žilu koja ide kroz sredinu. Nadjev za sarmu praviti na ovaj način: pet glavica crnog luka sitno isjeći i ispržiti u pet kašika uzavrelog ulja. Kad luk bude mekan, dodati šolju od bijele kafe opranog pirinča, da se i on s lukom malo proprži. Treba stalno dolivati po malo vode, da pirinač ne bi izgorio. Kad omekne, dodati malo papra, propržiti još malo, skinuti sa šporeta i dodati 100g mljevenih oraha. Zaviti sarme od kisjelog kupusa. Poređati ih u šerpu i naliti sa toliko vode da ogreznu. Staviti dvije kašike ulja u šerpu na šporetu i, kad se dobro zagrije, dodati dvije manje kašike brašna. U skoro gotovu zapršku dodati malo papra pa je izručiti u sarmu i ostaviti jelo da polako krčka. S vremena na vrijeme protresti šerpu, posoliti po ukusu i kuvati dok kupus ne odmekne. Ova sarma služi se topla i hladna.

Plemićko meso Jelene Cetinjske

Sastojci:

- juneći file
- ulje
- mljeveni biber
- krompir
- kajmak
- mladi zeleni bob u mošnjici
- crveno vino
- pileća džigerica
- svježe zrnevlje grožđa
- ruzmarin, bosiljak, metvica
- domaći hljeb

Priprema:

Juneći file premazati maslinovim uljem, blago posuti mljevenim biberom, grančicama ruzmarina i bosiljkom, pa ostaviti da odleži. Krompir sa ljuskom presjeći uzduž napola, napraviti udubljenje i složiti u tepsiju, posuti solju, mješavinom ulja i vode i peći. Mladi bob (u začecu mošnje) skuvati u vodi. Odmoreno meso isjeći na komade, posoliti, opržiti pa dopeći. Držati u toplom. Na istoj masnoći propržiti pileću džigericu, podliti crvenim vinom i dodati sječeno zrnevlje grožđa i sječenu metvicu. Udubljenje krompira popuniti skorupom (kajmakom) i dopeći. Ocijediti kuvani bob sa mošnjom. Domaći hljeb isjeći na tanje komade oblika mesa i prosušiti. Postaviti ih na posudu, pa na njih meso, prelići točem sa džigericom i grožđem. Pored složiti pečeni krompir sa skorupom i kuvane mošnje mladog zelenog boba.

20. LUČINDANSKI SUSRETI, ZAGREB 2018. GOST OPŠTINA NIKŠIĆ

